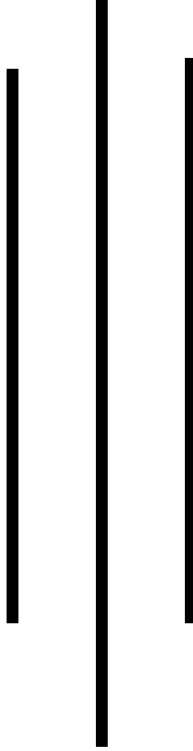

महालक्ष्मी नगरपालिका

नगरकार्यपालिकाको कार्यालय

जितपुर, धनकुटा

(नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति : २०७४/०९/१६)

महालक्ष्मी नगरपालिका भवन निर्माण

मापदण्ड, २०७४

महालक्ष्मी नगरपालिका भवन निर्माण मापदण्ड, २०७४

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(क) यस मापदण्डको नाम महालक्ष्मी नगरपालिका भवन निर्माण मापदण्ड, २०७४ रहेको छ ।

(ख) यो मापदण्ड प्रथम नगर सभाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागू हुने छ ।

१.१ पृष्ठभूमि :

हाल नेपालमा ७४४ वटा स्थानिय तहहरू छन् । ती मध्ये नयाँ भवनहरूको नक्शा पास गर्दा लागू हुने भवन नियमावली केही स्थानियतहहरूमा मात्र तर्जुमा भएको अवस्था छ । तिनमा पनि भवन निर्माण मापदण्ड, भवन नियमावली, भवन संहिताको कार्यान्वयनमा एक रुपता भएको देखिदैन । यसबाट अधिकांश नगरपालिकाहरूमा मापदण्ड नभएको र भएकामा पनि मापदण्ड अपर्याप्त वा नभएको अवस्थामा रहेको देखिन्छ । भौतिक विकास, योजना, मापदण्ड तथा नियमावलीको कार्यान्वयनको अभावमा यस्ता नगरपालिकाहरूमा भैरहेको द्रुततर सहरीकरणले अन्तमा अस्तव्यस्त तथा खतरापूर्ण अवस्था ल्याउने देखिन्छ । तसर्थ यस्ता नगरपालिकाहरूमा सहरीकरण प्रक्रियालाई निर्दिष्ट तथा नियमन गरी स्वच्छ, स्वस्थ, दिगो तथा बस्न उपयुक्त सहरी वातावरण निर्माण गर्नको लागि वैज्ञानिक आधारमा तयार गरिएका भवन निर्माण मापदण्डको आवश्यकता भएको हो । सोही बमोजिम महालक्ष्मी नगरपालिकाले “महालक्ष्मी नगरपालिका भवन निर्माण मापदण्ड, २०७४” तर्जुमा गरेको छ । प्रस्तावित मापदण्डले महालक्ष्मी नगरपालिका भवन निर्माणलाई व्यवस्थित र योजनावद्ध गर्दै सहरीकरणको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माणमा मार्ग निर्देशन गर्नेछ । यस मापदण्डको मुख्य उद्देश्य स्वच्छ, सफा, हराभरा, स्वस्थ तथा दिगो सहरी वातावरणको साथै योजनावद्ध पूर्वाधार विकासको लागि नगरपालिका तथा सहरी क्षेत्रलाई व्यवहारमा भवन ऐन तथा नियमावली अनुरूप कार्य गर्न गराउनका लागि मार्ग निर्देशन गर्न सक्ने भवन निर्माण मापदण्डको खाका तयार गर्नु नै हो । यसका अलावा गत २०७२ साल वैसाख १२ गते र २९ गते गएको महाभूकम्पका कारण देशभरी भएको जनधनको व्यापक क्षती पश्चात भवन मापदण्डको आवश्यकता अझ टडकारो भएको छ । महालक्ष्मी नगरपालिकाले यस अधि देखि नै सामान्य भवन मापदण्ड लागू गर्दै आएको भएता पनि हालको अवस्थामा पूर्णरूपमा भवन संहिता कार्यान्वयन गर्नका लागि दरिलो मापदण्डको आवश्यकता महसुस गरिएको परिप्रेक्षमा नेपाल सरकार, सहरी विकास मंत्रालयद्वारा तयार गरिएको भवन निर्माण नमुना मापदण्ड-२०७१ र संघीय योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धि आधारभूत मार्गदर्शन-२०७२ लाई पूर्ण कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यका साथ महालक्ष्मी नगरपालिका भवन निर्माण मापदण्ड, २०७४ तयार गरिएको छ ।

१.२ भवन ऐन, संहिता, तथा नियमावली :

“भवन ऐन २०५५” नेपाल राजपत्रमा २०५५ साल असार ८ गते प्रकाशन भएता पनि २०६२ साल फागुन १ गते राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भई क्षेत्र निर्धारण भएपछि मात्र यो ऐन औपचारिक रूपमा कार्यान्वयन भएको थियो । क्षेत्र निर्धारण सम्बन्धि सूचना अनुसार यो ऐन ४२ वटा न.पा. क्षेत्र, जिल्ला सदरमुकाम भएका २८ वटा गा.वि.स. क्षेत्र, न.पा. र सदरमुकाम बाहेकका २१ वटा गा.वि.स. तथा काठमाडौं उपत्यकाभित्रका ७७ वटा गा.वि.स.हरूमा यो ऐन लागू गर्ने गरी क्षेत्र निर्धारण गरिएको थियो ।

यस ऐनको दफा ९ मा उल्लेख गरिए अनुसार राष्ट्रिय भवन संहिता २०६० नेपाल सरकार (म.प.)बाट २०६० श्रावण १२ मा स्वीकृत भई नेपाल सरकारको श्रोतबाट निर्माण हुने भवनहरूमा तत्कालै लागू गर्ने समेत निर्णय भएको थियो । त्यस्तै तत्कालीन स्थानीय विकास मंत्रालयको मिति २०६०/९/७ को निर्णय अनुसार स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ र स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६ सँग नबाकिने गरी भवन निर्माणको नक्सा पास गर्दा निर्माण सम्बन्धि मापदण्डका अतिरिक्त नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भवन संहिता समेतलाई ध्यानमा राखी नक्सा स्वीकृत गर्ने व्यवस्था गर्ने गराउने भनी सबै स्थानीय निकायहरूलाई परिपत्र गरिएको थियो । यस प्रकार राष्ट्रिय भवन संहिता तत्काल लागू गर्ने निर्णय भए अनुसार कतिपय नगरपालिकाहरूले नगरपरिषदबाट निर्णय गराई कार्यान्वयन गर्दै आएको व्यवस्था छ । स्थानीय निकायबाट भवन निर्माणको नक्सा पास गर्न सहजीकरण गर्ने उद्देश्य राखी नेपाल सरकार (म.प.) २०६६ मंसिर २५ गतेको निर्णयबाट भवन नियमावली २०६६ स्वीकृत गरेको छ । यस नियमावलीमा भवन ऐन अनुसार नक्सा पास गर्दा अवलम्बन गर्नु पर्ने विधिहरूलाई प्रष्ट्याईएको छ । भवन ऐन २०५५ को दफा ८ अनुसार भवनलाई चारवटा वर्गमा विभाजन गरिएको छ ।

“क वर्ग” : विकसित मुलुकमा अपनाईएका भवन संहिता समेतको अनुसरण गरी इन्टरनेसनल स्टेट अफ आर्टमा आधारित हुने गरी बनाईने अत्याधुनिक भवनहरू ।

“ख वर्ग” : प्लिनथ एरिया १००० वर्ग फिट भन्दा बढी, भुईतल्ला सहित तीन तल्ला भन्दा बढी, वा स्ट्रक्चरल स्पान ४.५० मीटर भन्दा बढी भएका भवनहरू ।

“ग वर्ग” : प्लिनथ एरिया १००० वर्ग फिट सम्म, भुईतल्ला सहित तीन तल्ला सम्म, वा स्ट्रक्चरल स्पान ४.५० मीटर सम्म भएका भवनहरू ।

“घ वर्ग” : खण्ड (क), (ख) र (ग) माथि लेखिए देखि बाहेकको काचो वा पाको इटा, ढुङ्गा, माटो, बास, खर आदी प्रयोग गरी दुई तल्ला सम्म बनाईने साना घर छाप्राहरू ।

माथि उल्लेखित चार वर्गका भवनहरूमा आधारित भई राष्ट्रिय भवन संहितालाई पनि चार किसिममा विभाजन गरिएको छ र प्रत्येक किसिमका लागि वेग्ला वेग्लै संहिताहरू तयार गरिएका छन् । भवन संहिता प्राविधिक दस्तावेज भएकोले यसमा

भवनको सुरक्षा अर्थात स्ट्रक्चरल सेप्टीका लागि अवलम्बन गर्नु पर्ने सम्पूर्ण विधिहरू नक्सामा खुलाई नाप समेत राखी खुलाईएको छ । जम्मा २३ वटा खण्डहरू भएको भवन संहिता निम्न बमोजिम तयार गरिएको छ ।

१. क वर्ग का भवनका लागि :- एन.वि.सी. ०००

२. ख वर्ग का भवनका लागि :- एन.वि.सी. १०१ देखि ११४ सम्म, एन.वि.सी. २०६, २०७ र २०८

३. ग वर्ग का भवनका लागि :- एन.वि.सी. २०१, २०२ र २०५

४. घ वर्ग का भवनका लागि :- एन.वि.सी. २०३ र २०४

राष्ट्रिय भवन संहिताका २३ वटै खण्डहरू पुस्तिकाका रूपमा प्रकाशन गरिएका छन् । यसको सफ्ट कपी र पुस्तकहरू सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग बबरमहलबाट प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

१.३ भवन निर्माण मापदण्डको परिचय :

साधारणतः भवन निर्माण मापदण्ड भन्नाले स्थानीय निकाय वा सहरी क्षेत्र हेर्ने विभागहरूले आफ्नो गुरुयोजनामा वा भौतिक योजना विकास आयोजनामा आत्मासाथ गरिएको सोचाई तथा दुरदृष्टिसंग मिल्दो किसिमले सहरी विकासलाई परिचालित गर्ने तथा भवनको बनावटको सुरक्षा, सरसफाई तथा स्वस्थ वातावरण सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले सामान्यतया तयार गरिएको विनियमहरूलाई बुझाउँछ । यसले मुख्यतः कस्ता भवनहरूको योजना तयार गर्ने तथा निर्माण गर्ने, निर्माण गर्न चाहने नगरपालिकावासी वा निर्माण कर्ताले कुनै सहरी जग्गामा कस्ता भवनहरू निर्माण गर्न सक्छन् भन्ने बारे निर्देशित सिद्धान्तहरू प्रतिपादन गर्दछ (तालिका नं. १) साथै भवन निर्माण अनुमति प्राप्त गर्नका लागि दरखास्त दिन संलग्न गर्नु पर्ने आवश्यक दस्तावेज तथा नक्साहरू, सम्पादन गर्नु पर्ने कार्यहरू, प्रमाणिकरणका प्रकृयाहरू, निरीक्षण/अनुगमनका प्रकृयाहरूको सूची पनि यसमा समावेश हुने गर्दछ । स्वीकृत भू-उपयोगहरू तथा दुरगामी सोच अनुरूप विकासको प्रकृति तथा प्रभाव समावेश भएको गुरुयोजना/विकास योजना समेतले भवन निर्माण मापदण्डको पूरकको रूपमा काम गरेको हुन्छ । यो मापदण्ड नेपाल सरकार माननीय मन्त्री स्तरको मिति २०७२/४/२९ को निर्णय अनुसार स्वीकृत बस्ती विकास, शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धि आधारभुत मार्गदर्शन, २०७२ लाई समेत समावेश गरी तयार गरिएको र महालक्ष्मी नगरपालिकाको विशेष सभाबाट पारित भए लगत्तै लागू हुने छ ।

तालिका १.१ : मापदण्डमा हुनु पर्ने प्रमुख विषयहरू

क्र.सं.	भवन मापदण्डका पक्षहरू	सूचकहरू
१.	भू-उपयोग विभाजनका नियमहरू	उपयोग, प्लटिङ्ग, सडक क्षेत्र, खुला क्षेत्र तथा सुविधाहरू
२.	साईट प्लान तथा भवन योजना	सेटव्याक, पार्किङ्ग क्षेत्र, भू-उपयोगको घनत्व, भवन नक्सा, न्यूनतम घडेरी क्षेत्रफल र भवन उचाई, फ्लोर एरिया अनुपात
३.	स्ट्रक्चरल डिजाइन तथा प्रावधानहरू	लोडिङ्ग क्षमता, वहिर्गमनको डिजाइन, पानी टेकी जस्ता सामान्य सेवाहरूको डिजाइन तथा अन्य इन्जिनियरिङ्ग स्पेसिफिकेशनहरू
४.	भवन सुरक्षा, सेवा सुविधाहरू	भवनमा अग्नी सुरक्षका प्रावधानहरू, आपतकालिन वहिर्गमनको व्यवस्था, प्लम्बीङ्ग, ग्यारेज, चोक आदी ।
५.	सम्पदा क्षेत्र जस्ता विशेष क्षेत्रहरूमा अन्य प्लानिङ्ग प्रावधानहरू	स्वीकृत क्रियाकलापहरू तथा प्रयोग अनुमति दिन हुने विकास/पु:निर्माण, भवन मर्मत संभारका प्रावधानहरू, अपाङ्ग मैत्री प्रावधानहरू आदी ।

१.४ भवन निर्माण मापदण्डको औचित्य :

भवन मापदण्डको प्रमुख कार्य योजनावद्ध विकासलाई सुनिश्चित गर्न वास्तुकलाको संवर्द्धन तथा संरक्षण गर्न, सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्न र जनस्वास्थ्यालाई संरक्षण गर्न शहरको विकासमा उपयुक्त नियन्त्रण गर्ने विधि हो । नाफा अधिकतम गर्ने घरजग्गाधनीहरूको लोभलालसाको कारणको साथै जनसंख्या वृद्धि, बसाइसराई र आर्थिक कृयाकलापहरू शहरमा केन्द्रित हुने जस्ता विभिन्न कारणबाट उत्पन्न अनियन्त्रित ढंगबाट भईरहेको शहरीकरणले गर्दा शहरी क्षेत्रमा अस्तव्यस्तताको अवस्था श्रृजना भएको छ । जनताको कल्याणकारी आवश्यकताहरूसँग मिल्दो जुल्दो शहरी विकासलाई सुनिश्चित गर्न शहरी योजनाविदहरू तथा प्रशासकहरूले पहिल्याएको मार्ग शहरी योजना हो जसले विकास प्रकृयालाई संचालित गर्छ र योजनावद्ध विकास हुन प्रोत्साहन गर्छ । यस्ता प्रावधानलाई औपचारिक रूपमा भवन निर्माण मापदण्ड भनि सम्बोधन गरिन्छ ।

तालिका १.२ : मापदण्डको औचित्य

भवन मापदण्ड अन्तरगतका प्रावधानहरू	भवन स्ट्रक्चर, डिजाइन तथा अन्य प्रावधानहरू
साईट सम्बन्धि प्रावधान तथा भवन नक्सा विकास नियन्त्रण सम्बन्धि प्रावधानहरू	स्ट्रक्चर डिजाइन, जग तथा सुपर स्ट्रक्चर सेट व्याक, पहुच मार्ग, भौतिक पूर्वाधारको उपलब्धता आदी

जग्गा/सम्पति उपयोग सम्बन्धि विवेकपूर्ण प्रावधानहरू	आगलागीबाट सुरक्षा, आपतकालिन बहिर्गमन तथा भवन सेवा, सुविधाहरू, ग्राउण्ड कभरेज, फ्लोर एरिया अनुपात
भौतिक पूर्वाधार जस्ता अन्य प्रावधानहरू	प्लम्बीङ तथा दूरसंचार सेवाहरू, बिजुली, खानेपानी आदी
विशेष उद्देश्यको लागि थप प्रावधानहरू जस्तै सम्पदा क्षेत्रहरू, प्राकृतिक विपदका दृष्टिकोणले संवेदनशील क्षेत्रहरू आदी	अन्य पक्षहरू सम्बन्धि प्रावधानहरू जस्तै भू-कम्प तथा अन्य विपदहरूको प्रतिरोध, शौर्य तथा अन्य उर्जा उपयोगका उपायहरू, भिन्न तरिकाले सक्षम व्यक्तिहरूका लागि ज्याम्पको व्यवस्था र वर्षा पानीको उपयोग ।

भवन निर्माण मापदण्ड किन आवश्यक छ, यसको औचित्यलाई पुष्ट्याई गर्ने आधारहरू निम्नानुसार लेख्न सकिन्छ ।

- (क) **व्यवस्थित शहरको आधार :** कुनै शहर वा बजार क्षेत्रलाई व्यवस्थित बनाउनको लागि योजनाबद्ध विकासको गुरुयोजना वा त्यस्तै प्रकारको प्रतिक्रियात्मक योजनाहरू आवश्यक हुन्छ । यस्ता योजनाले त्यस शहरको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने गरी भविष्यमा शहरको स्वरूपको समेत परिकल्पना गरिएको हुन्छ । यस परिकल्पनालाई लागू गर्नका लागि कानुनी आधार बनेको मापदण्ड नै हो । किनभने मापदण्डले शहरको योजनालाई लागू गर्नका लागि विभिन्न प्रावधानहरूको व्यवस्था गरेको हुन्छ । त्यस्तो प्रावधान पालना नगर्ने व्यक्ति वा संस्था कानून बमोजिम दंडित हुन सक्छ ।
- (ख) **शहरी वातावरणको संरक्षण र संवर्द्धन :** मापदण्डमा शहरले परिलक्षित गरेका भू उपयोग तथा हरियाली क्षेत्र, नदीका किनारा, सार्वजनिक स्थल आदीको संरक्षण गर्नका लागि विभिन्न प्रावधानहरू राखिएको हुन्छ । यस प्रकारको प्रावधानको पालनाले सुन्दर र स्वच्छ शहरको लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ । शहरी जीवनलाई स्वस्थ, स्वच्छ र सुन्दर बनाउनका लागि मापदण्डको पालना गर्नु एउटा अति महत्वपूर्ण पक्ष हो ।
- (ग) **वास्तुकला र सम्पदाको संरक्षण :** शहरी संस्कृती, त्यहाँको वास्तुकला र ऐतिहासिक तथा पूरातात्विक महत्वका सम्पदाले निर्देशित गरेको हुन्छ । भवन निर्माण मापदण्डमा त्यस शहरको पहिचान भल्काउने वास्तुकलाको स्वरूपलाई कायम राखेर सहरको पहिचानलाई संरक्षण गर्न सकिन्छ । त्यस्तै सहरमा रहेका ऐतिहासिक र पूरातात्विक महत्वका क्षेत्रको संरक्षण सम्बन्धि प्रावधान राखी मापदण्डले सहरी संस्कृति संरक्षण गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्दछ ।
- (घ) **सहरी सुरक्षाको प्रत्याभूति :** भवन निर्माणमा आवश्यक सुरक्षाका पक्षहरू जस्तै भवन स्ट्रक्चरको सुरक्षा, आगलागीबाट सुरक्षा आदी सम्बन्धि प्रावधानहरू मापदण्डका प्रमुख अंग हुन । त्यस्तै विपदबाट हुने सुरक्षाका लागि सडकको **Right of way**, खुला क्षेत्रको संरक्षण, आवागमन सम्बन्धि प्रावधानहरू, पैदल यात्रुको आवागमनको सहजकिरण आदी सम्बन्धि पक्षलाई मापदण्डमा सम्बोधन गरी मापदण्डमा सहरी सुरक्षालाई सम्बोधन गर्न सकिन्छ । माथि उल्लेख गरिएका मुख्य मुख्य बुदाहरू लगायत सहरको समष्टिगत विकासको लागि मापदण्डको प्रभावकारी कार्यान्वयनले अहम भूमिका खेल्न सक्छ भन्ने तथ्य निर्विवाद नै छ ।

१.५ भवन निर्माण मापदण्डको तर्जुमा र कार्यान्वयन :

भवन मापदण्डको तर्जुमा गर्ने अधिकार स्थानीय विकासमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन अनुसार निहित हुने गर्दछ । यस्ता ऐन कानून अन्तर्गत छुट्टै भवन मापदण्ड नभएका सहरी क्षेत्रका लागि यस भवन निर्माण मापदण्डले मार्गदर्शनको भूमिका निर्वाह गर्ने अपेक्षा राखिएको छ ।

विशेषत : भवन तथा स्ट्रक्चर सम्बन्धि आवश्यकतालाई प्राथमिकता दिई राष्ट्रिय भवन संहिता अन्तर्गतका प्रावधानहरू भवन ऐन अन्तर्गत राखिएको हुन्छ । सहरहरूमा गुरुयोजना/विकास योजनाहरू, स्थानीय योजनाहरू, भू-उपयोग/विकास तथा भू-विखण्डन विनियमहरू व्यवस्था गरिएको हुन्छ । यस्ता प्रावधानहरू सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागले तयार गरेको भौतिक विकास योजना वा एकिकृत कार्य योजनामा आधारित हुन्छ । यस्ता योजनाले मापदण्डलाई निर्देशित गर्दछ । आधुनिक भवन मापदण्डहरू भवन निर्माण, भू उपयोग योजना, जोनिङ तथा स्ट्रक्चर सम्बन्धि प्रावधानहरू पालना होस् भन्नाको लागि बनाइने भएता पनि स्थानीय स्तरमा तर्जुमा गर्दा व्यवहारिक प्रयोग तथा कार्यान्वयनमा कतिपय कमीकमजोरीहरू देखिन्छन् । त्यस्ता कमीकमजोरीहरूलाई मापदण्डको प्रावधानमा पालना नगरी अव्यवस्थित तरिकाले सहर विस्तार तथा भवन संहिता पालना नगरेमा भवनहरूका आधारमा लेखाजोखा तथा मापन गर्न सकिन्छ । आवश्यकता भन्दा बढी नियन्त्रण र परिवर्तन गर्न नसकिने स्पेशीफिकेशनहरूको आधारमा भवन मापदण्डले भवन निर्माण योजना/जोनिङ तथा स्ट्रक्चर सम्बन्धि आवश्यकताहरूलाई पालना गराउने परिकल्पना गर्नु हुदैन । आवश्यकताभन्दा बढी नियन्त्रणले आर्थिक उत्पादनमा प्रतिकुल असर पार्दछ । भवन मापदण्ड अन्तर्गतका केही प्रावधानहरू अनुभवि प्राविधिक वा वास्तुकला विज्ञका लागि पनि जटिल हुन सक्दछ । स्पष्टताको अभावमा योजना डिजाइन तयार गर्ने दौरानमा केही प्रावधानहरूको प्रयोगमा अज्ञानतावश नियमावलीको उल्लंघन हुन सक्दछ । तसर्थ भवन मापदण्ड एउटा गतिशील दस्तावेज हो र आवश्यकता अनुसार यसलाई बेला बखतमा परिमार्जन गर्नु पर्दछ । भवन मापदण्डको केही प्रावधानहरूले अदालतले मात्र हेर्न सक्ने दोहोरोपनलाई प्रश्रय दिएको हुन सक्छ । साथै विभिन्न अधिकार सम्पन्न निकायहरूको प्रावधानहरूलाई एकैपल्ट पालना गर्दा प्रत्येकको अधिकार क्षेत्रमा विवाद आउने गर्दछ । कार्यान्वयन चरणमा पनि कतिपय मुद्दाहरू र सरोकारको विषयहरूमा दुविधा उत्पन्न हुन सक्दछ । विश्वमा प्रविधिको परिवर्तनहरू द्रुतगतिमा भईरहेका छन् । यसले गर्दा आगलागी, दूरसंचार यातायात जस्ता कतिपय क्षेत्रहरूमा राखिएका प्रावधानहरू समयानुसार पुरानो काम नलाग्ने हुदै जाने गर्दछ । कतिपय अन्य व्यवहारिक पक्षहरू छन् जसले गर्दा व्यवहारमा केही प्रावधानहरूलाई भवन मापदण्डसँग मिलाएर अगाडी बढाउन अप्ठ्यारो हुने गर्दछ । साथै स्थानीय निकायले धेरै

विलम्ब नभएसम्म वा कुनै प्राकृतिक विपद नआएसम्म आगलागीबाट सुरक्षा, प्राकृतिक विपद, सम्पदा तथा सहरी स्वरूपमा चासो राख्नु पर्ने अन्य विषयहरूलाई महसुस गरेको हुँदैन । यस मापदण्डले नगरपालिकालाई आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र भवन निर्माण गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड तर्जुमा गर्न मार्ग निर्देश गर्नेछ ।

यस मापदण्ड लागू भए पश्चात गरिने नक्सा पास र पुराना घरहरूको नक्सा नियमित गर्ने कार्यको लागि सम्पूर्ण नियमहरू महालक्ष्मी नगरपालिका भवन निर्माण मापदण्ड २०७४ अनुसार हुनेछ । यस अघि नगरपालिकामा कायम भएको जुनसुकै मापदण्ड वा प्रकृयाबाट घर नक्सा पास/नियमित गरिएको भएता पनि अब उपरान्त घर नक्सा पास सम्बन्धि सबै प्रकृया यसै मापदण्ड बमोजिम हुनेछ । यस अघि भएका मापदण्ड वा प्रकृयालाई आधार मानी कुनै किसिमको नक्सा पास/नियमित गरिने छैन र घरधनीले पनि त्यस्तो माग दावी गर्न पाइने छैन ।

१.६ परिभाषाहरु :

(क) सामान्य

१. यसमा भएका नियमावलीहरूमा विषय वा प्रसंगले फरक अर्थ नलागेमा, परिभाषा प्रत्येक मापदण्डमा उल्लेख गरिए बमोजिम हुने छ ।

२. उपयोग, भू उपयोग, कभरेज फ्लोर एरिया अनुपात, सेटब्याक, खुला क्षेत्र, उचाई, घर तला संख्या, आवास इकाईको संख्या, पार्किङ्ग मापदण्ड आदीको सम्बन्धमा सबै प्रकारका भवनहरूको लागि सबैले पालना गर्ने योजना/जोनिङ्ग योजना, विनियमहरू र त्यसमा समय समयमा गरिएका संसोधनहरू यस धारा अन्तर्गत भवन मापदण्डका विनियमहरूमा लागू हुने छ । उपर्युक्त विनियमहरूमा गरिएका सबै परिमार्जन तथा संसोधनहरू यो मापदण्डको अंगको रूपमा समावेश भएको मानिने छ ।

(ख) परिभाषा

१. "ऐन": स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ वा नगर विकास ऐन २०४५.

२. "नगरपालिका": यस पछि न.पा. भनी सम्बोधन भएको सम्बन्धित विषयमा अधिकार क्षेत्र प्राप्त स्थानीय निकाय ।

३. विभाग : भन्नाले सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग जनाउंदछ ।

४. डिभिजन कार्यालय : भन्नाले विभाग अन्तर्गतको डिभिजन कार्यालय जनाउंदछ ।

५. प्राधिकरण : भन्नाले काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण वा त्यस्तै किसिमको एउटा निश्चित भौगोलिक सिमाना भित्र रहेका सहरी विकास प्राधिकरण जनाउंदछ ।

६. न.वि.स. : नगर विकास ऐन २०४५ अन्तर्गत गठन गरिएको नगर विकास समिति जनाउंदछ ।

७. न.पा. : न.पा. भन्नाले नगरपालिका जनाउंदछ ।

८. जग्गा उपयोग प्रतिसत (Ground Coverage) : भन्नाले भवनको भुईँतलाको क्षेत्रफल र भवन बन्ने जग्गा वा घडेरीको क्षेत्रफलको अनुपातलाई १०० ले गुणा गर्दा हुन आउने प्रतिसतलाई जनाउंदछ ।

९. भुईँ क्षेत्रको अनुपात (Floor Area Ratio) : भन्नाले भवनको सम्पूर्ण तलाहरूमा निर्मित क्षेत्रफलको योगफललाई भवन बन्ने जग्गा वा घडेरीको क्षेत्रफलले भाग गरेर आएको भागफललाई जनाउंदछ ।

१०. सडकको क्षेत्र अधिकार Right of way) : भन्नाले ऐन, नियम तथा स्वीकृत मापदण्डले तोकेको सडकको चौडाईलाई जनाउंदछ ।

११. सेटब्याक (Set Back) : भन्नाले आफूले आफ्नो जग्गामा भवन बनाउदा साँधिसमाना, सार्वजनिक सम्पति र सडक अधिकार क्षेत्रबाट छोड्नु पर्ने न्यूनतम दुरीलाई जनाउंदछ ।

१२. खुला क्षेत्र (Open Space) : भन्नाले वस्ती विकास क्षेत्रमा जमिन भित्र अत्यावश्यक सार्वजनिक पूर्वाधार सेवा विस्तार गर्न बाहेक कुनै भौतिक संरचना निर्माण गर्न निःशेध गरिएको क्षेत्रलाई जनाउंदछ । यसमा स्थानीय निकायले कुनै संरचना निर्माण गर्न नपाउने गरी खुला क्षेत्र घोषणा गरेको सार्वजनिक, प्रति, ऐलेनी आदी जमिनलाई समेत जनाउंदछ ।

१३. टाँसिएको भवन (Attached Building) : भन्नाले जग्गाको साँधिसमानामा टाँसेर बनाउन प्रस्ताव गरिएको वा बनाइएको भवन लाई जनाउंदछ ।

१४. जोडिएको भवन (Joined Building) : भन्नाले बेगलाबेगलै स्वामित्व भएको एक आपसमा भारबहन अंगहरू संयुक्त रूपमा निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको वा निर्माण भएको भवनलाई जनाउंदछ ।

१५. आंशिक निर्माण सम्पन्न : भन्नाले उपयोग गर्न मिल्ने गरी न्यूनतम १ तला भएको भवनलाई जनाउंदछ ।

१६. तोकिएको प्राविधिक समिति : भन्नाले स्थानीय निकायका प्रमुखको संयोजकत्वमा निजले तोकेको सम्बन्धित विभाग वा शाखाको इन्जिनियर, शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग र जिल्ला प्राविधिक कार्यालयको प्रतिनिधि, नापी अधिकृत तथा आमन्त्रीत विशेषज्ञहरू सहितको समितिलाई जनाउंदछ ।

१७. नियन्त्रित भौतिक योजना (Secured physical Plan) : भन्नाले नियन्त्रित रूपमा मात्र प्रयोग हुने साँधिसमानालाई पर्खाल लगाएर सुरक्षित गरिएको भौतिक योजनालाई जनाउंदछ ।

१८. सार्वजनिक भौतिक योजना (Public physical Plan) : भन्नाले केही स्वामित्वकर्ताहरूले आफ्नो लगानीमा विकास गरेको तर तिनका सडक, खुला क्षेत्र आदी सार्वजनिक प्रयोगको लागि समेत खुला गरिएको भौतिक योजनालाई जनाउंदछ ।

१९. वातावरण मैत्री स्थानीय शासनको प्रारूप : भन्नाले नेपाल सरकारले २०७०/६/२३ मा स्वीकृत गरेको वातावरण मैत्री स्थानीय शासन प्रारूप २०७० (Environment Friendly Local Governance Framework, 2013) लाई जनाउंदछ ।

२०. माटो परिक्षण : भन्नाले सहरी विकास मंत्रालय वा संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मंत्रालयले जारी गरेको माटो परिक्षण निर्देशिकाले तोकेको परिक्षण प्रकृया/विधिलाई जनाउंदछ ।

२१. आधारभूत सार्वजनिक पूर्वाधार सेवाहरू : भन्नाले सडक, ढल, खानेपानी, बिजुली आदीलाई जनाउंदछ ।

२२. **इन्जिनियर/आर्किटेक्ट** : भन्नाले नेपाल इन्जिनियरिङ्ग परिषदमा दर्ता भई इन्जिनियरिङ्ग व्यवसाय गर्न सम्बन्धित निकायबाट अनुमति प्राप्त विशेषज्ञलाई जनाउदछ ।
२३. **भवन क्षेत्रफल** : भवनको सम्बन्धमा क्षेत्रफल भन्नाले भवनको बाहिरी गारो र भवनले ओगटेको गारो समावेश भएको प्लानलेभलमा होरीजेन्टल सेक्सनको क्षेत्रफल भन्ने बुझिन्छ ।
२४. **“एयरकन्डिसनिङ्ग”**- कुनै ढाकिएको ठाउँको आवश्यकता पूरा गर्न वायुको तापक्रम, उष्णता, सफाई र वितरणलाई एकै पल्ट नियन्त्रणको लागि गरिने प्रशोधन प्रक्रिया ।
२५. **“था तथा/वा परिवर्तन”**- मापदण्ड भए अनुसार क्षेत्रमा परिवर्तन वा उचाईमा परिवर्तन वा भवनको कुनै भाग हटाउने वा कुनै गारो अथवा त्यसको भाग काट्ने, छेकवार लगाउने कोलुम, बीम, भुईँ वा आवतजावतका कुनै पहुँचलाई बन्द वा परिवर्तन गर्ने ।
२६. **“सेवा सुविधा”**- सडक, बाटो, खुला क्षेत्र, पार्क, मनोरञ्जन क्षेत्र, खेलमैदान, बगैँचा, खानेपानी, विद्युत आपूर्ति,सडक बत्ती,ढल, सार्वजनिक निर्माण कार्यहरु र अन्य सेवा सुविधा तथा आवश्यक विषयहरुलाई समेत जनाउदछ ।
२७. **“स्वीकृत भएको”**- यस मापदण्ड अन्तर्गत गाउँ विकास समिति/नगरपालिकाले स्वीकृत गरेको भन्ने बुझिन्छ ।
२८. **“बार्दली”**- आउन जान हुने वा बसन् सकिने प्यारापिट, ट्याण्डरेल, बालुष्ट्रेड समेतको होरीजेन्टल क्यान्टीलेभर वा अन्य प्रोजेक्सन
२९. **“वेसमेन्ट”**- पूर्ण वा आंशिक रूपले जमिन मुनि रहेको भवनको तल्ला ।
३०. **“भवन”**- भन्नाले मानव बसोबासको लागि प्रयोग हुने वा नहुने, कुनै पनि उद्देश्यको लागि निर्माण हुने र जुनसुकै निर्माण सामग्रीबाट निर्माण गरिने स्ट्रक्चर यसमा तल दिएका अनुसार समावेश हुन सक्छ :
- क) जग, प्लान्थ, गारो, भूईँ, छाना, चिम्नी, प्लम्बीङ्ग तथा भवन सेवाहरु, जडान गरेका प्लेटफर्महरु ।
 - ख) बरण्डा , बार्दली, कर्नीस, प्रोजेक्सन आदी ।
 - ग) भवनको भागहरु र त्यसमा जडान भएका कुनै कुरा ।
 - घ) कुनै जग्गा वा ठाउँलाई घेर्नको लागि बनाईएका गारोहरु, स्ट्रक्चर आदी ।
 - ङ) तरल रासायनिकहरु वा पानी भण्डार गर्न निर्माण गरिएका वा जडान गरिएका टयाङ्कीहरु, पौडी खेल्ने पोखरीहरु आदी ।
- **“सभा भवन”**- रमाईलो गर्न, मनोरञ्जाको लागि सामाजिक, धार्मिक भ्रमण वा अन्य उद्देश्यको लागि जन समूह भेला हुने भवन वा भवनको भाग । यसमा नाचघर, सिनेमा हल, सभा हलहरु, सिटी हलहरु,अडिटोरियम, प्रदर्शन हल,म्यूजियम, शारिरीक व्यायामशाला, रेष्टुरा, खाने बस्ने घरहरु, पूजा कोठाहरु, नाचघर क्लबहरु, जीमखाना र सडक, रेल्वे, हवाईजहाज, पानीजहाज वा अन्य सार्वजनिक यातायतका स्टेशनहरु र मनोरञ्जन स्थलहरु समावेश हुन सक्दछ ।
 - **“व्यवसायिक भवन”**- व्यवसायिक कारोबार, लेखा अभिलेख राख्ने कार्यालयहरु, बैंकहरु, पेशागत फर्महरु, व्यवसायिक कारोबार र लेखा अभिलेख राखनमा प्रयोग हुने कुनै भवन वा भवनको कुनै भागलाई जनाउदछ ।
 - **“शैक्षिक भवन”**- उपर्युक्त बोर्ड वा विश्वविद्यालय वा अन्य अधिकार प्राप्त निकायबाट मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालय वा महाविद्यालयको रूपमा पूर्ण रूपले प्रयोग हुने भवन । यसमा प्रशिक्षणको लागि उपयोग हुने भवन शैक्षिक उद्देश्यको लागि आवश्यक मनोरञ्जन तथा अनुसन्धान प्रतिष्ठानहरु समेत समावेश हुनेछ । यसमा अत्यावश्यक कर्मचारीहरुको लागि आवासिय भवनहरु र शैक्षिक संस्थाहरूसँग आवद्ध आफ्नो क्याम्पस भित्र वा बाहिर रहेका छात्रावासहरुलाई समेत जनाउछ ।
 - **“औद्योगिक भवन”**- एसेम्ब्ली प्लान्ट, प्रयोगशालाहरु, पावरप्लान्ट, रिफाईनरीहरु, ग्यास प्लान्टहरु, मीलहरु, दुग्ध उद्योगहरु, कलकारखानाहरु जस्ता वस्तु उत्पादन गर्न, जडान गर्न वा प्रशोधन गर्नमा उपयोग हुने भवन वा भवनको भागलाई जनाउछ ।
 - **“संस्थागत भवन”**- सरकारी वा अर्ध सरकारी संगठन वा मान्यता प्राप्त गुठीले निर्माण गरेको सांस्कृतिक तथा संबद्ध क्रियाकलापहरुका लागि सभा भवन, अडियो रियम वा शारिरीक वा मानसिक रोगबाट ग्रसित व्यक्तिहरुको स्याहार सुसार गर्ने, भिन्न तरिकाले सक्षम व्यक्तिहरु, टुहुराहरुको स्याहार सुसार गर्ने, एकल महिला, बालबालिका, गरिव अथवा जेष्ठ नागरिकहरुलाई सुत्ने व्यवस्था भएका भवनहरु । यसमा निम्न लिखित भवनहरु समावेश हुन सक्छ । धर्मशालाहरु, अस्पतालहरु, भ्यालखाना, मानसिक अस्पताल, सुधार गृह भवनहरु आदी ।
 - **“व्यापारिक भवनहरु”**- पूर्ण व्यापारिक भवनको अलावा कुनै तला व्यापारिक प्रयोजनमा रहेको र कुनै तला आवासिय प्रयोजनमा रहेको भवन वा निम्न लिखित प्रयोगको भवनहरु : पसलहरु, भण्डारण गर्ने गोदाम भवन, प्रदर्शनीको लागि बजार, थोक वा खुद्रा व्यापार आदीको लागि उपयोग गरिने भवनहरु आदी ।
 - **“बहु तल्ले भवन वा अग्ला भवनहरु”**- ५ तलाभन्दा बढी तथा/वा सडकको जमिन लेभलबाट १५ मीटर उचाई भन्दा बढी भएको भवन ।
 - **“बहु तल्ले वा सवारी पार्किङ्ग”**- दुई वा बढी तलाहरु जमिन मुनि वा माथि भएको गाडी, मोटरसाइकलहरु पार्किङ्ग गरिने भवन

- **“कार्यालय भवनहरू”**- कार्यालय वा कार्यालय उद्देश्यको लागि वा कार्यालय सहायक कार्यहरूको लागि प्रयोग हुने भवन वा भवनको भाग कार्यालय उद्देश्यहरूमा निम्न लिखित विषयहरू समावेश हुन सक्छन् :-
 - प्रशासनिक उद्देश्यहरू, सहायक कार्यहरू, रकम कारोबार, टेलिफोन तथा कम्प्युटर अपरेटर आदी सहायक कार्यमा ।
 - लेखापढी, लेखा रेकर्ड, कागज धुलाउने, टाईपिङ, फायलिङ्ग, प्रकाशनको लागि सम्पादन सम्बन्धि कार्यहरू ।
- **“विशेष भवन”**- यसमा निम्न लिखित समावेश हुने छन् :-
 - सभा गृह, औद्योगिक भवन, थोक व्यापारको लागि प्रयोग हुने भवनहरू, होटेलहरू, छात्रावासहरू, पूर्णतः वातावरण अनुकूलित बनाईएका भवनहरू, १५ मिटरभन्दा बढी उचाई भएका भवनहरू र ६०० वर्ग मिटर भन्दा बढी क्षेत्रफल भएको घर ।
- **“भण्डार गृह”**- भण्डारणको लागि प्रयोग हुने भवन वा भवनको भाग । गोदाम घर, कोल्ड स्टोर, ढुवानी ढिपो, परिवहन शेड, स्टोर हाउस, सार्वजनिक ग्यारेज, ह्यांगर, ट्रक टर्मिनल, तवेलाहरू आदी ।
- **“आवासिय भवन”**- साधारण आवासिय प्रयोगमा आउने सुत्ने, बस्ने, भवन जसमा पकाउने सुविधाहरू रहेको हुन्छ । यसमा एक वा बढी परिवारको बसोबास, अपार्टमेण्ट घरहरू, प्लाटहरू र निजी ग्यारेजहरू समावेश हुन सक्छ ।
- **“छुट्टै भवन”**- अन्य भवनहरूले नछोएका गारो तथा छाना भएको र घडेरीको चारै तर्फ खालि जग्गा भएको भवन ।
- **“असुरक्षित भवन”**- यसमा निम्न लिखित भवनहरू समावेश हुन सक्छ :
 - ❖ असुरक्षित स्ट्रक्चर भएको घर
 - ❖ अस्वस्थकर
 - ❖ आवतजावत गर्न पहुच पर्याप्त नभएको
 - ❖ आगलागीको खतरा बढी भएको
 - ❖ रहन बस्नको लागि खतरापूर्ण
 - ❖ मौजुदा उपयोगका कारणले गर्दा सुरक्षा, स्वास्थ्य वा जनकल्याणमा खतरा भएको (प्रयोगमा नभएको)

नोट : सबै असुरक्षित भवन स्ट्रक्चरलाई शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग/नगरपालिकाको निर्देशनमा मर्मत गरी पुनः स्थापना गर्नु पर्नेछ । यस्ता भवनहरू विरुद्ध कारवाही गर्दा विभाग/नगरपालिकाले अवलम्बन गर्ने विधिहरू प्रचलित ऐन बमोजिम हुनेछ ।

३१. **भवन रेखा** : यसले कुनै भवनको प्लानले छुने स्थान वा सडकमा तोकिएको रेखालाई समेत जनाउदछ ।

३२. **भवनको उचाई** : भवन उचाईको नाप -

क. समतल छाना भएमा सामुन्नेको सडक सतहबाट भवनको सबभन्दा अग्लो भागको टुप्पो सम्म ।

ख. स्लोप छाना भएमा बाहिरी गारो र छानाको सतहको मिलन बिन्दु सम्मको उचाई ।

ग. सडक सामुन्ने भिरालो भाग भएमा भिरालो भाग र टुप्पो भागको मध्य बिन्दु सम्मको उचाई । भवनको सजावट बाहेक अन्य उद्देश्यको लागि राखिएको वास्तुकला सम्बन्धि विशेषताहरूलाई उचाईको नापमा समावेश गरिने छैन ।

३३. **छज्जा (क्यानो पी)** : यसले तल लेखिए अनुसार भएमा लिन्टेलको लेभल सम्म गारोदेखि भवनको द्वार सम्मको क्यान्टीलेभर प्रोजेक्सनलाई बुझाउछ ।

क) घडेरी रेखाभन्दा यो बाहिर ननिस्कने गरी राख्ने ।

ख) यसको उचाई जमिनबाट २.३ मीटरभन्दा कम नराख्ने ।

ग) यसमा कुनै स्ट्रक्चर नराख्ने र माथिल्लो भाग आकाश तर्फ खुला राख्ने ।

३४. **चिमनी** : धुवा तथा अन्य उत्सर्जनहरू खुला हावामा प्रवाह गर्नको लागि गरिने निर्माण । यसमा चिमनी पाइप समावेश भएको हुन्छ ।

३५. **उपयोग परिवर्तन** : स्वीकृती लिएको -नक्सा पास गरेको) भन्दा वेग्लै किसिमको उपयोग गर्नु परेमा सम्बन्धित निकायबाट अनुमति लिनु पर्ने विधि ।

३६. **चोक** : खुल्ला ठाउँ पूर्ण वा आंशिक रूपमा भवनहरूले घेरेको स्थान चोक जमिन लेभल वा अन्य लेभलमा हुन सक्दछ ।

३७. **ढाकेको क्षेत्र (कभर्ड एरिया)** : प्लानले लेभलमा भवनले ढाकेको जमिन क्षेत्र । यसमा तल लेखिएको समावेश हुने छैन ।

क) बगैचा, इनार तथा सो सम्बन्धि स्ट्रक्चरहरू, नर्सरी, पानी पोखरी, स्वीमीङ्गपुल (नढाकिएको) त्यस वरिपरिको प्लेटफर्म, खुला धारा भएको, गारोले नघेरेको पानीको फोहोरा ।

ख) ढल, कल्भर्ट पाइप, कैच पीट, च्याम्बर, गटर आदी तथा कम्पाउण्ड वाल मूलद्वार, छज्जा, छानाले ढाकेका क्षेत्रहरू वा त्यस्तै अन्य प्राजेक्सनहरू र माथि तथा कमिमा तीन साइडमा खुला रहेको भन्दा ।

३८. **डायम प्रुफिङ** : चिसो तथा ओसिलो जमिनबाट बचाउन वाटर प्रुफिङ रसायनको प्रयोग गर्ने कार्य ।

३९. ड्रेनेज : फोहोर पानी निष्काशन गर्ने उद्देश्यले निर्माण गरिएको बनोट ।
४०. ढल : फोहोर पानी निकास गर्ने उद्देश्यले मेनहोल समेत राखी निर्माण गरिएको पाइपलाइनको प्रणाली । यसमा सतह पानीको लागि खुल्ला ड्रेनेज र फोहोर पानी निष्काशनको लागि निर्माण गरिएको दुवै हुन सक्छ ।
४१. आवास इकाई : एक परिवारको लागि उपयोग हुने भवन वा सो को भाग ।
४२. अतिक्रमण : स्थानीय निकायको सरकारी जग्गा वा निर्मित सम्पत्तिमा स्थायी अस्थायी रूपमा भोग गर्ने वा अधिकार जमाउने कुनै पनि कार्य ।
४३. सूचिकृत इन्जिनियर वा आर्किटेक्ट : नेपाल इन्जिनियरिङ्ग परिषदमा दर्ता भई कुनै पनि स्वीकृत “ले आउट प्लान” अनुसार १५ मीटर उचाई सम्मको र एक हेक्टर सम्मको घडेरीको भवन योजनाहरू तयार गर्न अधिकार प्राप्त व्यक्तिको रूपमा नगरपालिकाबाट सूचिकृत गरिएको व्यक्ति ।
४४. चारैतिर घेरिएको भन्दा : आगलागी निरोधक गारोहरू तथा ढोकाहरूबाट बाकी भवन संग छुट्याइएको भन्दा भन्ने बुझिन्छ ।
४५. मौजुदा भवनहरू : यस भवन नियमावली लागू हुनु अगाडी साविक गा.वि.स./नगरपालिकाबाट स्वीकृत रूपमा विद्यमान भवन वा स्ट्रक्चर ।
४६. मौजुदा उपयोग : यस नियमावली लागू हुनु अघि सहरी क्षेत्र/साविक गा.वि.स./नगरपालिकाबाट स्वीकृत भई अधिकृत रूपमा विद्यमान भवन तथा स्ट्रक्चरको उपयोग ।
४७. बाहिरी गारो : अर्को भवन संग जोडिएको भएता पनि पार्टीसन वाल नभएको भवनको बाहिरी गारो ।
४८. निकास : भवनको कुनै तल्ला वा भुईं बाट बाटो तर्फ जाने बहिर्गमनको माध्यम ।
४९. आगलागी तथा/वा आपत् कालीन सूचना प्रणाली : आगलागी हुदा अलार्म संकेतहरूको प्रवाह तथा सूचना दिने, साइरन दिने आदी औजारहरूको व्यवस्थालाई बुझाउदछ ।
५०. फायर लिफ्ट : आगलागी वा अन्य आपतको अवस्थामा आगलागी सेवा प्रदायकहरूको लागि प्रयोगमा ल्याइने विशेष प्रकारको लिफ्ट ।
५१. आगलागी निरोधक ढोका : केही अवधिको लागि ताप तथा आगलागीको प्रवाहलाई नियन्त्रण गर्न निर्माण तथा जडान गरिएको ढोका वा सटर ।
५२. फायर पम्प : उपर्युक्त इन्जिन वा मोटर संग जोडिएको पम्पबाट पानी प्रवाह गर्नको लागि बाह्य पावरबाट सन्चालित मेसिन ।
५३. आगलागी निरोधक दूरी (फायर सेपरेसन) : साइटमा रहेको कुनै अन्य भवन वा अन्य साइटको वा सडकको अर्को साइट वा भवन अगाडीको सार्वजनिक ठाउको न्युनतम दूरी ।
५४. आगलागी प्रतिरोधक भवन : उपर्युक्त सामग्रीबाट निर्माण गरिएको भवन ।
५५. भुईं : कुनै पनि तल्लाको तल्लो सतह । जमिन सतहको तल्लालाई भुईं तल्ला भनिन्छ । त्यसमाथिको तल्लालाई पहिलो तल्ला । त्यसपछि दोश्रो तल्ला आदी ।
५६. फुटिङ : भवनको भारलाई बढी क्षेत्रफलमा वितरण गर्ने उद्देश्यले इटा, ढुंगा वा कंक्रीटले गारो वा कोलमको वेशमा निर्माण गरिने जगको इकाई लाई जनाउदछ ।
५७. जग : स्ट्रक्चरको जमिनसंग जोडिएको भाग जसले यसमाथि आइपरेको भार (लोड) लाई वितरतण गर्दछ ।
५८. निजी ग्यारेज : गाडी/सवारी साधन पार्क गर्न प्रयोग गरिएको भवन वा सो को भाग ।
५९. सार्वजनिक ग्यारेज : निजी ग्यारेजको रूपमा बाहुक नाफाको लागि संचालन हुने सवारी साधनकोहरूको मर्मत, सर्भिसिङ्ग, उपयोग, वेचबिखन, स्टोर गर्न वा पार्क गर्न प्रयोग गरिने भवन वा त्यसको भाग ।
६०. संयुक्त आवास (एपार्टमेन्ट आवास) : दुई वा दुई भन्दा बढी आवास इकाई राखी बनाइएको दुई वा दुई भन्दा बढी तल्ला भएको आवासिय भवन ।
६१. सामुहिक भवन : साझा सेवा सुविधाहरू भएको दुई वा दुई भन्दा बढी आवास इकाईहरू भएको एक वा बढी तल्ला भएको निर्मित वा निर्माण हुने भवन ।
६२. आवास योग्य कोठा : मानव बसोवासको लागि उपयोग गरिएका उपयोगका लागि डिजाइन भएको कोठा । यसमा भान्सा कोठा, वाथरुम, लुगा धुने स्थान, भण्डार, करीडर, पूजा कोठा तथा साधारणतः प्रयोगमा नआउने ठाउहरू समावेश हुदैन ।
६३. प्यारापीट : छाना वा भुइको किरानामा बनाईएको होचो गारो वा रेलिङ्ग ।
६४. अनुमति वा पर्मिट : भवन मापदण्ड अनुसार गरिने विकास निर्माण कार्यको लागि अधिकार प्राप्त नगर विकास समिति/प्राधिकरण/विभाग/नगरपालिकाले लिखित रूपमा दिईने औपचारिक अनुमति वा अधिकारपत्र ।
६५. प्लानिङ्ग : संगैको जमिन सतह र जमिन माथिको भुईं वा सतह बीचको स्ट्रक्चरको भाग ।
६६. प्लानिङ्ग एरिया : कुनै तल्ला वा बेसमेण्टको भुईं लेभलमा ढाकिएको निर्मित क्षेत्र ।
६७. पोर्च : भवनमा पैदल वा गाडीबाट भवन प्रवेश गर्नका लागि बनाइएका माथि छाना भएको ठाउ ।
६८. लहरे आवास (रो हाउस) : अगाडी, पछाडी र भवन भित्र मात्र खुला ठाउ भएको परस्पर जोडिएका भवनहरूको लहरे समुह ।
६९. कोठाको उचाई : तयारी भुईं सतहदेखि सिलिङ्गसम्मको ठाडो दुरी ।
७०. सेवा मार्ग : सेवा सुविधा पुऱ्याउने उद्देश्यले घडेरीको अगाडी, पछाडी वा साइडमा रहेको सडक वा गल्ली ।
७१. भ्याल : ढोका बाहेकको बाहिर खल्ने भ्याले आवश्यक वा आंशिक रूपमा प्राकृतिक प्रकाशन वा भेन्टिलेसन वा दुवैभन्नी ठाउमा पऱ्याउदछ । आउन जानको लागि भ्यालको प्रयोग हुदैन ।

७२. **जोनिङ योजना** : गुरुयोजना भन्दा विस्तृत योजना । यसले गुरु योजना र ले आउट योजनालाई आवद्ध गर्दछ । यसमा साइट प्लान, भू-उपयोग योजना हुन सक्दछ । यसले सार्वजनिक तथा अर्ध सार्वजनिक भवनहरू/निर्माणहरू, सुविधाहरू, सडक, आवास, मनोरन्जन, उद्योग, व्यवसाय, बजारहरू, विद्यालयहरू, अस्पतालहरू, खुल्ला क्षेत्रहरूको अवस्थिती, दर्शाउछ । यसले जनसंख्या घनत्व तथा क्षेत्रहरूको विकासको विभिन्न पक्षहरूको मापदण्ड समेत तोक्न सक्नेछ ।

७३. **घर नक्सा नियमित** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा महालक्ष्मी नगरपालिकाको घर नक्सा पास प्रयोजनको लागि नियमित घर नक्सा पास भन्नाले महालक्ष्मी नगरपालिका क्षेत्र भित्र मिति २०७४/०५/१४ अगावै निर्माण सम्पन्न वा निर्माणाधिन रहेका घरहरूको न.पा.मा नक्सा दर्ता भएका वा नभएका, भवन निर्माण संहिता पालना गरी वा नगरी निर्माण भएका घरहरूलाई स्ट्रक्चरल सुरक्षाको जिम्मेवारी स्वयं घरधनीमा रहने गरी अन्य आवश्यक मापदण्ड (सडक र सार्वजनिक जग्गाहरूको क्षेत्राधिकार) पालना गरी बनाइएका घरको नक्सा दर्ता गरी प्रमाणिकरण गरेर निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र प्रदान गर्ने कार्यलाई बुझ्नु पर्ने छ ।

७४. **अर्ध न्यायिक समिति (जुरी)** : विशेष भवनहरूको स्वीकृतीको लागि र निर्माणको समयमा उठ्ने विवादहरू निराकरण गर्नको लागि जुरीले नगरपालिका इन्जिनियर वा अधिकृतलाई सुभावहरू/सिफारिसहरू दिने छ । जुरीमा निम्न सदस्यहरू राख्न सकिने छ । आवश्यकता अनुसार र समस्याको प्रकृति अनुसार अन्य निकायलाई समेत आमन्त्रित गर्न सकिने छ ।

क) सडक विभागको प्रतिनिधी	-१ जना
ख) खानेपानी तथा ढल निकास विभाग, प्रतिनिधी	-१ जना
ग) विद्युत विभाग, प्रतिनिधी	-१ जना
घ) दूरसञ्चार संस्थान, प्रतिनिधी	-१ जना
ङ) नागरिक समाजको प्रतिनिधी	-१ जना
च) नगर विकास समिति वा प्राधिकरणको प्रतिनिधी	-१ जना
छ) सहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको प्रतिनिधी	-१ जना
ज) स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधी	-१ जना

२. भवन निर्माण मापदण्डको अधिकार क्षेत्र र उपयोग :

२.१ अधिकार क्षेत्र :

- महालक्ष्मी नगरपालिका भित्र भवन निर्माण गर्दा तथा अन्य विकास निर्माणका क्रियाकलापहरू गर्दा यो भवन मापदण्ड लागू हुने छ ।
- क. **विकास तथा निर्माण** : तल अन्य व्यवस्था भए बाहेक यो भवन मापदण्ड सबै विकास, पुनः निर्माण, भवन निर्माण, तथा मर्मत संभार आदीको साथै भवनको डिजाइन, निर्माण, थप वा परिवर्तनहरूको लागि लागू हुनेछ ।
- ख. **आंशिक निर्माण** : अन्यत्र तोकिए बाहेक यो भवन मापदण्ड कुनै भवन वा त्यसको कुनै भाग भत्काइएका, परिवर्तन गरिएका वा पुनःनिर्माण गरिएका जति निर्माण कार्य गरिएको हो त्यसमा मात्र लागू हुने छ ।
- ग. **उपयोग परिवर्तन** : अन्यत्र तोकिए बाहेक भवनको उपयोगमा परिवर्तन भएमा परिवर्तनबाट प्रभावित भवनमा यो मापदण्ड लागू हुने छ ।
- घ. **पुनःनिर्माण** : न.पा.को परिक्षण तथा आदेशानुसार असुरक्षित भएमा, आगलागी, प्राकृतिक रूपले नष्ट भएमा वा भत्काइएमा वा भत्काइने संभावना भएमा र सो को लागि न.पा.ले आवश्यक आवेदन दिएमा पुनःनिर्माणलाई यस मापदण्ड बमोजिम अनुमति दिईने छ ।
- ङ. **अर्थ लगाउने** : यस मापदण्डले वर्तमान काल र भविष्य काललाई पनि जनाउदछ, पुलिङ्गले स्त्री लिङ्गलाई पनि जनाउदछ, एक वचनले बहु वचनलाई पनि जनाउदछ, र बहु वचनले एक वचनलाई पनि जनाउदछ । व्यक्ति शब्दले वइक्ति सरहको रूपमा संस्था समेतलाई जनाउदछ । लेखिएकोले मुद्रित र टाईपिड पनि जनाउदछ र सही छाप (बुढी औलाको) संगै निजको नाम लेखिएको छ भने सहीछापले लेख्न नजान्नेको हस्ताक्षरलाई समेत जनाउछ ।

२.२ विकास :

२.२.१ **विकास अनुमति** : जग्गा विकासको ले आउट नक्सा नगरपालिकाबाट स्वीकृत नभएसम्म कुनै व्यक्तिले स्वीकृत ले आउट नक्सा वा नियमानुसार अनुमति नलिई कुनै घडेरी वा जग्गा विभाजन कार्य तथा कुनै पनि निर्माण, विकास वा पुनःनिर्माण कार्य गर्नु हुदैन ।

२.२.२ **भवन निर्माण अनुमति** : नपाबाट प्रत्येक भवनको लागि छुट्टै पूर्व निर्माण अनुमति प्राप्त नगरी कुनै पनि व्यक्तिले कुनै पनि भवनमा निर्माण गर्ने, पुनःनिर्माण गर्ने, थप गर्ने वा अदल बदल गर्ने कार्य गर्नु हुदैन ।

२.२.३ **पुराना भवन निर्माण अनुमति** : यो भवन मापदण्ड लागू हुनु भन्दा अगाडी साविक गा.वि.स./नगरपालिकाले कुनै भवन निर्माण अनुमति पारित गरेको भए र निर्माण कार्य भइरहेको तर पारित गरिएको अनुमति अनुसार तोकिएको अवधि भित्र सम्पन्न नभएको भए उक्त अनुमति यसै मापदण्ड अन्तर्गत दिइएको मानिनेछ । माथि उल्लेख भए अनुसार यदि अनुमतिको म्याद सकिएको तर निर्माण कार्य शुरु नभएको अवस्थामा निर्माण कार्य यसै भवन निर्माण मापदण्डको प्रावधानबाट निर्देशित हुनेछ ।

२.३ योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धि आधारभूत मापदण्डहरू :

- यस मापदण्ड स्वीकृत भएको मिति देखि भवन निर्माणका मापदण्डहरू पुऱ्याउने प्रयोजनका लागि जग्गा जमिनको स्वामित्व हस्तान्तरण नगरी सधियारको मन्जुरीनामा/करारनामाको आधारमा नक्सा स्वीकृत गर्न पाईने छैन ।
- अब उपरान्त यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण हुने सबै प्रकारका भवनहरूको नक्सा पेश गर्दा आर्किटेक्चरल नक्साको साथै NBC पालना गरी तयार गरिएको Detail Structural Drawing समेत पेश गर्नु पर्ने छ । परामर्शदाताबाट पेश हुन आएको नक्सा चेकजाच

गर्दा कुनै कुरा आवश्यक भएमा सुझाव दिई सच्याउन लगाउन वा डिजाइन सम्बन्धमा Strutural Analysis को Soft / Hard Copy माग गर्न वा अन्य जानकारी माग गर्न सक्नेछ, साथै तोकिएको **Check list** चेक लिष्ट फारम डिजाइन कर्ताले अनिवार्य भरि नक्सासाथ पेश गर्नु पर्नेछ ।

३. यस मापदण्ड स्वीकृत भएको मिति देखि भवन संहिता तथा भवन सम्बन्धि मापदण्डहरूलाई प्रतिकूल हुने गरी कुनै पनि शर्तमा नक्सा स्वीकृत गर्न पाइने छैन । तर नगरपालिकाले भवन निर्माण अनुमति दिदा वा भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र दिदा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत वातावरण मैत्री स्थानीय शासन प्रारूप २०७० मा नगरक्षेत्रका घर परिवार तहको आधारभूत तथा विकसित सूचकहरू तथा पूरा गर्नु पर्ने शर्तहरू समावेश गर्न बाधा पुग्ने छैन ।
४. अब उप्रान्त निर्माण हुने क र ख वर्गका नया भवनहरूमा निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र नलिइकन कुनै पनि भवनहरू उपयोग गर्न पाइने छैन । तर ग घ वर्गको भवनको हकमा उपयोगिता परिवर्तन नहुने गरी आंशिक रूपमा सम्पन्न गरी सम्बन्धित निकायको अनुमतिले प्रयोगमा ल्याउन बाधा पुग्ने छैन । साथै निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र लिइ सकेपछि सम्बन्धित निकायहरूको पूर्व स्वीकृती तथा नक्सा पास एवं भवन निर्माण अनुमति विना संरचनामा परिवर्तन (थपघट) गर्न पाइने छैन ।
५. भवन निर्माणको अनुमति तथा नक्सा स्वीकृती जुन प्रयोजनको लागि लिइएको हो सोही प्रयोजनको लागि मात्र उक्त भवनको उपयोग ल्याउनु पर्ने छ । उपयोग परिवर्तन गर्नु परेमा यो संशोधित मापदण्ड, स्वीकृत भू- उपयोग योजना भए सो अनुसार र भवन निर्माण संहिताको अधिनमा रही अनिवार्य रूपमा उपयोग परिवर्तन स्वीकृत लिएर मात्र भवन निर्माण गर्न सकिने छ । कसैले कानुनले तोकेका सम्बन्धित निकाय वा नगरपालिकाको स्वीकृति विना उपयोगिता परिवर्तन गरेमा महालक्ष्मी नगरपालिकाले उक्त भवनमा जडान भएको विद्युत, खानेपानी, टेलिफोन आदी सार्वजनिक उपयोगिताहरू काट्न सम्बन्धित निकायलाई लेखि पठाउन सक्ने छ साथै यसरी स्वीकृती विना उपयोगिता परिवर्तन गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई नगरपालिकाले आफ्नो सेवाबाट वञ्चित गर्न सक्नेछ ।
६. भवन ऐन २०५५ को दफा ८ अनुसार (ख) वर्गका ५ तला भन्दा अग्ला सबै भवन र कुनै पनि सर्वसाधारण भेला हुने सपिड मल, सुपरमार्केट, स्कुल कलेज, अस्पताल, नर्सिङहोम, पोलिक्लिनिक आदीको भवन लगायत १५ मीटर भन्दा अग्ला भवनहरूको हकमा माटो परिक्षण गरी भवनको डिजाइन गर्नु पर्ने र दश हजार वर्गफिट भन्दा माथिका भवनहरूको थप भौगर्भिक परिक्षण (Geo Technical Investigation) तथा भूकम्पिय विश्लेषण (Seismic Response Analysis) को आधारमा तयार गरिएको Structural/ Design को प्रतिवेदनहरू पेश गर्नु पर्ने छ । साथै नक्सा पासको अनुमतिको दर्ता गर्दा निवेदन समेत संलग्न गर्नु पर्ने छ । माटो परिक्षण नगरी निर्माण भएका उक्त वर्गका भवनहरूमा नगरपालिकाले उक्त भवनमा जडान भएको विद्युत, खानेपानी, टेलिफोन आदी उपयोगिताहरू काट्न सम्बन्धित निकायलाई लेखि पठाउन सक्ने छ ।
७. अब उप्रान्त नगरपालिकाले नक्सा पास नभएका भवनहरूलाई निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र विना बैकिंग कारोवार/इन्स्योरेन्स नगर्न र घर जग्गा नामसारी नगर्न सम्बन्धित निकायलाई लेखि पठाउने छ । साथै घर निर्माण सम्पन्न/नियमित प्रमाण पत्र विना लालपूजामा घर कायम गर्न सिफारिस दिइने छैन ।
८. प्रचलित कानुनको परिधी भित्र रही सहरी विकास मंत्रालय वा खानी तथा भूगर्भ विभागले माटो तथा भौगर्भिक परिक्षण गरी तोकेको स्थानमा मात्र पाच तला भन्दा बढी वा १७ मीटरभन्दा अग्ला संरचना निर्माण गर्न अनुमति प्रदान गर्न सकिने छ। यसरी आधिकारीक निकाय र संस्थाबाट अग्ला संरचना निर्माण गर्न सकिने स्थान नतोकिए सम्म १७ मीटर भन्दा अग्ला भवनको नक्सा पास हुने छैन । साथै खानी तथा भूगर्भ विभागले नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गरी निषेध गरेका क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्न पाइने छैन । खानी तथा भूगर्भ विभागको अग्रिम स्वीकृती नलिई ३० डिग्री भन्दा बढी भिरालो जमिनमा भवन निर्माण स्वीकृति प्रदान गर्न पाइने छैन ।
९. अब उप्रान्त नया घर निर्माण गर्दा वा पुरानो घर भत्काई नया घर निर्माण गर्दा बाटोको न्युनतम चौडाई ६ मीटर कायम गरी नक्सा पेश गर्नु पर्नेछ । आवासिय प्रयोजनको लागि निर्माण हुने भवनहरूमा सटर तथा पसल राख्न पाइने छैन । यदी कसैले सटर, पसल राखी भवन निर्माणको स्वीकृती लिएमा सो भवनलाई स्वतः व्यापारिक भवन मानिने छ र सटर राख्दा कम्तीमा २ मीटरको सेटव्याक छोड्नु पर्ने छ । आवासिय प्रयोजनका लागि निर्माण हुने भवन वा सो को केही अंश व्यापारिक प्रयोजनमा रहेमा सो भवन सम्पूर्णलाई स्वतः व्यापारिक भवन मानिने छ । तर योजनावद्ध आवासिय क्षेत्रमा कुनै पनि भवनलाई व्यापारिक प्रयोजनमा ल्याउन पाइने छैन ।
१०. नगरपालिका क्षेत्रमा निर्माण भएका जोखिमयुक्त देखिएका भवनको हकमा मापदण्ड विपरितका संरचनालाई स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनको प्रावधान अनुसार नगरपालिकाले पूर्ण वा आंशिक रूपमा भत्काउन लगाउने वा भत्काउन सक्नेछ । घरको स्वामित्व कर्ताले अटेर गरी नगरपालिका आफैले भत्काउनु परेमा भत्काउन लाग्ने खर्च सम्बन्धित स्वामित्व कर्ताबाट सरकारी बाकी सरह विगो सहित असुल उपर गर्नु पर्ने छ । साथै नगरपालिकाले यसरी भवन संहिता तथा भवन निर्माण मापदण्ड पालना नगर्ने उक्त वर्गका भवनहरूको स्वामित्व कर्ताको नाम सहित विवरण आफ्नो website मा सार्वजनिक गर्ने छ ।
११. साविकका पुराना वस्तीहरूमा गल्ली तथा साना बाटाहरूमा समेत एम्बुलेन्स वा दमकल पुग्न सक्ने गरी कम्तीमा ४ मीटर हुने गरी नगरपालिकाले बाटो विस्तार गर्न सक्ने छ । तर ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका स्थानमा भने नगर सभाको निर्णयबाट यस प्रावधानमा विशेष मापदण्ड तय गर्न सक्नेछ ।
१२. धेरै मानिसहरू जम्मा हुने स्थान जस्तै शैक्षिक संस्था, पार्टी प्यालेस, हस्पिटल, नर्सिङहोम, बैंक तथा वित्तिय संस्था, सिनेमा हल, व्यापारिक कम्प्लेक्स, सुपरमार्केट, फुटसल जस्ता संरचना निर्माण गर्दा नगरपालिकाबाट योजना अनुमति (Planning Permit) लिएर मात्र नक्सा पासको प्रक्रिया अगाडी बढाउन पाइने छ ।

१३. सीमा पर्खाल निर्माण गर्दा सम्बन्धित निकायले तोकी दिएको मापदण्ड अनुसार हुने गरी पर्खालको उचाई बढीमा ४ फिट अग्लो गारो निर्माण र सो भन्दा माथि बढीमा ३ फिट जाली राख्ने गरी स्वीकृती लिएर मात्र गर्नु पर्नेछ । सहरी सौंदर्यताको लागि नगर सभाले तोकिएको क्षेत्रमा सीमा पर्खाल लगाउन नपाउने व्यवस्था कायम गर्न सक्नेछ । सरकारी वा कुटनितिक निकाय, कारागार आदीले सुरक्षाको दृष्टिकोणले अग्लो पर्खाल लगाउनु पर्ने भएमा सम्बन्धित निकाय/मन्त्रालयको सिफारिस सहित सो को स्ट्रक्चरल डिजाइन सहित निवेदन पेश गरेमा नगरपालिकाले चेक जाच गरी सुरक्षित देखिएमा त्यस्तो पर्खाल लगाउन स्वीकृती दिन सक्ने छ ।
१४. क, ख र ग वर्गका भवनहरूको नक्सा पासको लागि नगरपालिकामा निवेदन दर्ता गर्दा भवनको स्वामित्व कर्ताले भवन निर्माणको सुपरिवेक्षण गर्ने प्राविधिकसँग भएको सम्झौताको पत्र समेत समावेश गर्नु पर्ने छ । यस्तो प्राविधिकको योग्यता भवन ऐन २०५५ को दफा ११ (३) ले तोके बमोजिम हुनु पर्ने छ । यसरी नियुक्त भएको प्राविधिकले संझौता अनुसार कार्य नगराएको खण्डमा स्वामित्वकर्ताले तुरुन्त नगरपालिकामा सूचना दिनु पर्ने छ र स्वामित्व कर्ताले अर्को प्राविधिक मार्फत सुपरभिजन गराउन निजसँग सम्झौता गरी पेश गर्नु पर्नेछ । सो नगरसम्म नगरपालिकाले निर्माण कार्य रोक्का राख्न सक्नेछ । डिजाइन र सुपरभिजन कार्यको गुणस्तर तथा निर्माण प्रक्रियाको जिम्मेवारी डिजाइनर र सुपरभाएजरको हुनेछ ।
१५. स्वास्थ्य संस्थाहरू जस्तै हस्पिटल, नर्सिङहोम, स्वास्थ्य चौकी आदीले सो प्रयोजनका लागि भवन निर्माण गर्दा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले निर्धारण गरेको सुरक्षा तथा अन्य मापदण्ड अनुसार भए नभएको एकिन गरेर मात्र भवन निर्माणको अनुमति प्रदान गर्नु पर्नेछ । तर न.पा.को स्वीकृत मापदण्डभन्दा लचिलो हुने गरी उक्त निकायले मापदण्ड निर्धारण गरेमा न.पा.कै मापदण्ड कायम हुने छ ।
१६. शैक्षिक संस्थाहरूको भवन निर्माण गर्दा अन्य मापदण्डको अलावा शिक्षा मन्त्रालयले तोकिएको दिएको मापदण्ड अनुसार भए नभएको एकिन गरेर मात्र भवन निर्माणको अनुमति प्रदान गर्नु पर्नेछ । तर यो मापदण्ड भन्दा लचिलो हुने गरी उक्त निकायले मापदण्ड निर्धारण गरेमा यही मापदण्ड कायम हुनेछ ।
१७. प्राचिन स्मारक संरक्षण ऐन २०१३ लागू हुने क्षेत्रमा पुरातत्व विभागको समेत सहमती प्राप्त गरेको भवन निर्माण प्रस्तावलाई स्वीकृति दिनु पर्नेछ ।
१८. अब उप्रान्त निर्माण हुने क र ख वर्गका भवनहरूले वर्षादको पानी सोभै ढलमा नमिसाई Rain water Harvesting को प्रविधि अपनाई जमिन मुनि पठाउने व्यवस्था नगरे सम्म भवन निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन प्राप्त गर्न सक्ने छैनन् । तर नगर सभाको निर्णयबाट सबै वर्गका भवनमा यो व्यवस्था लागू गर्न यस प्रावधानले बाधा पुग्ने छैन ।
१९. कुनै पनि भवनमा नगरपालिकाको स्वीकृती बिना होर्डिङ बोर्ड, टावर, एन्टेना राख्न पाइने छैन । न.पा.ले पनि यस्तो स्वीकृती दिदा सो जडान भएको उपकरणको कारणले भवनको संरचना वा सुरक्षामा कुनै प्रतिकूल असर नपर्ने कुरा सम्बन्धित प्राविधिकबाट प्रमाणित गरी सुनिश्चित गराएर मात्र सो संरचना राख्ने स्वीकृती दिन सक्नेछ ।
२०. अब उप्रान्त नगर क्षेत्रमा सार्वजनिक यातायात चल्ने मूल सडक किनारा तथा पर्यटकिय क्षेत्रमा रहेका भवनहरूले निर्माण अवधि सकिएपछि सहरी सौन्दर्यतामा प्रतिकूल असर पर्ने गरी भवन निर्माण गर्दा सिमेन्ट प्लाष्टर गरेर त्यसै राख्न पाउने छैनन् र त्यस्ता भवनमा सहरी सौन्दर्य अनुकूल रंगरोगन गरी Finishing गर्नु पर्नेछ । साथै निर्माण अवधि सकिए पछि भवन छतमा पिलर ठड्याई राख्न पाइने छैन । यसरी राखेमा उक्त पिलर न.पा.ले भत्काउन लगाउन सक्नेछ ।
२१. नगरपालिकाले सभाको निर्णयबाट निश्चित टोल वा वडामा भवन सहिता तथा यस मापदण्डको परिधिभित्र रही तोकिएको रंग र डिजाइन, ढाचा, तला र आकारका भवनहरूमा मात्र निर्माण गर्नु पर्ने मापदण्ड निर्माण गरी एकरूपता कायम गर्न सक्नेछ । सार्वजनिक भवनमा रंगहरू प्रयोग गर्दा सहरी विकास मन्त्रालयबाट स्वीकृती गरिएको सार्वजनिक भवनमा रंगहरू प्रयोग गर्दा सहरी विकास मन्त्रालयबाट स्वीकृत गरिएको सार्वजनिक भवनमा प्रयोग हुने रंग सम्बन्धि निर्देशिका २०६९ बमोजिमको रंगहरू प्रयोगमा ल्याउनु पर्नेछ ।
२२. यस मापदण्डमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएता पनि विमानस्थल आसपासमा निर्माण हुने भवनहरू हवाई उड्डयान प्राधिकरणले तोकेको मापदण्डको प्रतिकूल हुने गरी निर्माण गर्न पाइने छैन । साथै विमान स्थलको सिमा (एयरपोर्ट) भित्रका रन वे लगायतका पूर्वाधारलाई संरक्षण गर्न घेरी लगाइएको (तारवार) बाट ५०० मीटर आसपासमा १७ मीटर भन्दा अग्ला भवन निर्माण गर्नु परेमा हवाई उड्डयान प्राधिकरणको सहमति लिई निर्माण अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ ।
२३. अब उप्रान्त अपार्टमेन्ट तथा संयुक्त आवासका भवन तथा सपिङ्ग मल, डिपार्टमेन्ट स्टोर आदी ठूला भवनको नक्सा पास गर्दा Emergency Response Plan समेत नक्साका साथ पेश गर्नु पर्नेछ । अब देखि १७ मीटर भन्दा अग्ला बहुतले भवनहरूमा अनिवार्य रूपमा Lift / Escalator, Fire Escape को समेत व्यवस्था गरेको हुनु पर्नेछ ।
२४. अब उप्रान्त ख र ग वर्गका भवनको हकमा निर्माण अवधि सकिएपछि तला थपका लागि भवन निर्माण अनुमति माग राखिएमा ख वर्गको पाच तला वा १७ मीटरभन्दा बढीको हकमा Structural Engineer बाट तथा ख वर्गको ५ तला सम्मको र ग वर्गको हकमा नेपाल इन्जिनियरिङ काउन्सिलमा दर्ता भएको सिभिल इन्जिनियरबाट सो भवन तला थप गर्न उपर्युक्त छ भनि प्रमाणित गरेर मात्रै तला थपको अनुमति प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
२५. अब उप्रान्त न.पा.ले मापदण्डको परिधीमा रही कारणवस स्वीकृती प्रदान गरिएको अवधि र नियमानुसार थप गरिएको अवधिभित्र निर्माण कार्य सम्पन्न हुन नसकेमा तोकिएको अवधिभित्र भवनको जति भागको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ सो को निर्माण सम्पन्नताको प्रमाण पत्र प्रदान गर्न सक्ने छ । यसरी प्रमाण पत्र लिएपछि थप निर्माण गर्न पुनः अनुमति लिनु पर्ने छ ।
२६. भिरालो जमिनमा भवन निर्माणको डिजाइन गर्दा सुरक्षा सम्बन्धि ध्यान पत्याई भवन डिजाइन गर्नु पर्ने छ र नगरपालिकाले प्रस्ताव दर्ता गर्नु अघि परिक्षण गरी सुरक्षित रहेको निश्चित गर्नु पर्नेछ ।

२७. अब उप्रान्त सार्वजनिक वा निजी कुनै पनि प्रकारको पोखरी, ताल, तलैया मासेर भवन निर्माण गर्न पाइने छैन । साथै पानीको मुहानलाई असर पर्ने गरी कुनै प्रकारको संरचना निर्माण गर्न पाइने छैन ।
२८. नदी उकासबाट आएको जमिनमा कुनै सार्वजनिक सडक र सार्वजनिक ढल देखि बाहेकका संरचना निर्माण गर्न पाइने छैन । यस्तो जमिन स्वतः हरित क्षेत्र घोषणा हुने छ र उक्त क्षेत्रमा बनस्पती विभाग वा बन मंत्रालयले सिफारिस गरे अनुसारका बोटविरुवा रोपी हरियाली कायम गरिने छ ।
२९. महालक्ष्मी नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै पनि बाटोको न्यूनतम चौडाई ६ मीटर हुनु पर्ने छ र नापी तथा मालपोत कार्यालयहरूलाई सोही बमोजिमको श्रेस्ता, नक्सा तथा अभिलेखहरूमा बाटो कायम गर्ने गरी पत्राचार गरिने छ । यस्ता बाटोमा भवन निर्माण स्वीकृती दिदा केन्द्रबाट कम्तीमा ३ मीटर सडकको क्षेत्राधिकार (RoW) र १.५ मीटर सेट व्याक छाडेर मात्र निर्माण स्वीकृती दिइने छ । तर भिरालो क्षेत्रमा प्राविधिक रूपमा उक्त ६ मीटर चौडाई कायम गर्न सम्भव नभएमा प्राविधिकको प्रतिवेदनको आधारमा नगरसभाको निर्णयबाट ४ मीटर कायम गर्न सकिने छ । सडकको नाप लिदा कूलो तथा खोल्सा बाहेकको नाप लिइने छ ।
३०. भवनको प्लिनथ उचाइ, बाटोको अधिकार क्षेत्र तथा तोकिएको सेटव्याकलाई हानी नपुग्ने गरी राख्नु पर्नेछ । सडकको अधिकार क्षेत्र अतिक्रमण गरी खुड्किला, ग्याम्प, भूमिगत टेंकी, पेटी, भ्वाप आदी राखिएमा भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र दिन सकिने छैन ।
३१. भवन निर्माण गर्दा १ मीटर भन्दा लामो क्यान्टिलेभर, छज्जा वा वार्दली निर्माण गर्नु परेमा नक्सा पास वखत सो को समेत डिजाइन पेश गर्नु पर्ने छ । सडकको क्षेत्राधिकार र सेटव्याकमा पर्ने खुड्किला, ग्याम्प, भूमिगत टेंकी, पेटी, भ्वाप आदी निर्माण गर्न पाइने छैन ।
३२. भवन संहिता २०६० अनुसारको भवन निर्माण गर्दा जग्गाको साध सिमानाबाट न्यूनतम १ मीटर छाडेर मात्र भवनको आइसोलेटेड पिलर जग (Isolated Column Footing) तथा भार वहन वाल निर्माण गर्न पाइनेछ । तर संयुक्त पिलर (Combined Column Footing) लगायतका अन्य इन्जिनियरिङ्ग प्रविधि प्रयोग गर्न बाधा पर्ने छैन । इन्जिनियरिङ्ग प्रविधि भन्नाले छिमेकीको घडेरीसँग संयुक्त पिलर, Strap Beam वा Combined Footing लगायतका प्रविधिलाई बुझ्नु पर्नेछ ।
३३. नगरपालिका क्षेत्रमा सडक सम्बन्धि ऐन लगायत प्रचलित कानूनले तोकेमा सोही अनुसार र सो नभएमा गाड यातायात गुरुयोजनाले निर्धारण गरे अनुरूप सेटव्याक कायम हुनेछ । तर नगरपालिकाले यस्तो सेटव्याक सडकको किरानाबाट १.५ मीटर भन्दा कम हुने गरी निर्धारण गर्ने छैन ।
३४. जग्गा उपयोग प्रतिसतः आवासिय भवनका लागि २५० वर्ग मीटर सम्म क्षेत्रफल भएको घडेरीको ७० प्रतिसत र सो भन्दा बढी क्षेत्रफल भएको घडेरीको ६० प्रतिसत भन्दा बढी भवनको भूईतलाले चर्चिने क्षेत्रफल नहुने गरी स्वीकृती दिइने छ । सरकारी, अर्ध सरकारी सार्वजनिक भवनहरूलाई भवन निर्माण स्वीकृती दिदा भवनको भूईतलाले चर्चिने क्षेत्रफल जग्गाको क्षेत्रफलको ५० प्रतिसत भन्दा बढी नहुने गरी दिनु पर्नेछ ।
३५. नयाँ बाटोको घुम्ती वा मोडको न्यूनतम अर्धव्यास बाटोको चौडाईभन्दा २० प्रतिसतले बढी चौडा भएको हुनु पर्नेछ ।
३६. जतिसुकै तलाका सार्वजनिक र क वर्गका भवन तथा ख वर्गका पाच तला वा १७ मीटरभन्दा अग्ला वा १० हजार वर्गफिट भन्दा ठूला सबै भवन निर्माण गर्न सहरी विकास वा संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मंत्रालयले जारी गरेको माटो परिक्षण निर्देशिका अनुसार माटो परिक्षण गर्नु पर्नेछ ।
३७. अब उप्रान्त न्यूनतम १ तलाको पूर्ण वा आंशिक निर्माण स्वीकृती र सम्पन्न प्रमाण पत्र लिएका भवनलाई पानी, विजुली, टेलिफोन आदी सार्वजनिक उपयोगिताका सेवाहरू जोड्न सिफारिस गर्न सकिनेछ ।
३८. नापी नक्सा तथा श्रेस्तामा बाटो कायम नभएको सार्वजनिक जग्गालाई बाटो देखाइ नक्सा पास गर्न पाइने छैन ।
३९. भवनहरूको Structural Analysis Report मा कम्तीमा Structural Engineer वा Structural डिजाइनर कम्तीमा २ वर्ष अनुभव भएको Civil Engineer ले प्रमाणित गर्नु पर्नेछ ।
४०. नगरपालिकामा लागू गरिएको मापदण्ड साविकमा लागू भएका मापदण्ड भन्दा खुकुलो भएमा साविक कै मापदण्ड कायम हुनेछ ।
४१. नक्सा डिजाइन गर्दा Septik tank / Soak Pit Tank/ सौर्य उर्जा सहितको नक्सा पेश गर्नु पर्नेछ ।
४२. जग्गाको प्लटिङ्ग गरी जग्गा कारोवार गर्न चाहने संस्थाले व्यावसायिक तथा व्यापारिक प्रयोजन (जग्गालाई प्लटिङ्ग गरी विक्री वितरण गरिने) को लागि जग्गा विकास, सामूहिक आवास, कुनै पनि सर्वसाधारण भेला हुने सभाहल, सुपरमार्केट, स्कुल, कलेज, अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, बैंक तथा संस्था, पालिक्लिनिक आदिले भौतिक योजनाका भवन निर्माण गर्नु पर्दा नगरपालिकाले गठन गरेको प्राविधिक समितिको सिफारिसमा नगरपालिकाले उक्त कार्यहरूको (Planning Permit) स्वीकृत गर्नेछ । साथै Planning Permit लिई सकेको अवस्थामा मात्र मालपोत कार्यालयबाट स्वामित्व हस्तान्तरण हुनेछ । यसरी Planning Permit दिदा कूल जमिनको कम्तीमा बाटो बाहेकको १० वर्ग मीटर जमिन प्लटिङ्गको जग्गा भित्र पर्ने गरी उपर्युक्त स्थानमा खुला क्षेत्र पार्कको लागि सार्वजनिक स्वामित्वमा राख्नुपर्ने, मूल बाटोको चौडाई कम्तीमा ८ मीटरको हुनु पर्नेछ । प्लटिङ्ग गरेको क्षेत्रमा टेलिफोनको खम्बा, विजुलीको खम्बा, ढल तथा बाटो पिच गर्ने जिम्मेवारी प्लटिङ्ग गर्ने संस्था कै हुने गरी प्लटिङ्गको Planning Permit स्वीकृत गर्नु पर्नेछ । साथै प्लटिङ्ग गरिएको हरेक घडेरीले तोकिएका भवन मापदण्ड समेत पूरा गर्नु पर्नेछ । सो क्षेत्रमा प्लटिङ्ग कारणले नजिकका बस्ती वा घडेरीहरूमा प्रतिकूल असर पर्ने हुदैन । उपरोक्त मापदण्ड गरेर मात्र Planning Permit प्रदान गर्न सकिने छ । यस प्रावधान विपरित प्लटिङ्ग गरेमा उक्त प्लटिङ्ग जग्गामा सार्वजनिक उपयोगिताहरू जस्तै धारा, विजुली, बत्तीहरू जडान हुने छैनन् । साथै उक्त जग्गा रोक्का राख्न सकिने छ । अब उप्रान्त यस्तो जग्गा विकासको कार्य नगरपालिकाबाट स्वीकृती लिएर मात्र गर्न पाउने छ ।
४३. अब उप्रान्त नयाँ घडेरी बनाउदा वा जग्गाको खण्डीकरण गर्दा जग्गाको न्यूनतम क्षेत्रफल ४ (चार) आना कायम गरिने छ ।

४४. माथि जे भएता पनि छिमेकमा साध सिमाना जोडिएको जग्गा किनवेच गरी मिलान गर्ने सन्दर्भमा बिक्रि गर्ने जग्गाको क्षेत्रफल ४ (चार) आना भन्दा कम भएमा पनि सो को कित्ताकाट गर्न बाधा पर्ने छैन ।
४५. अब उप्रान्त प्लटिङ वा नयाँ बाटो खोल्नु अगावै निर्माण भई सकेको घरको छेउ वा घडेरीबाट नयाँ बाटो खोल्ने कार्य गरेमा उक्त घरको लागि आवश्यक पर्ने सेटव्याकको व्यवस्था समेत बाटो खोल्ने व्यक्ति वा प्लटिङ गर्ने व्यक्ति वा संस्थाले नै गर्नु पर्नेछ ।
४६. महालक्ष्मी नगरपालिकामा आवासिय भवनहरूको निर्माण गर्दा भवनको अधिकतम Floor Area Ratio १.७५ कायम गर्नु पर्नेछ । अन्य भवनहरूको हकमा न.पा.ले तोके बमोजिम हुनेछ ।
४७. नगरपालिका क्षेत्रमा भवन संहिता, भवन मापदण्ड र वातावरण मैत्री स्थानीय शासनको प्रारूप सम्बन्धमा कम्तिमा पाँच दिने आधारभूत तालिम लिई नगरपालिकामा सूचिकृत भएका डकर्मी, कालीगढ र स्थानीय ठेकेदारहरूले मात्र भवन निर्माणमा संलग्न हुन पाउने छन् । यस प्रयोजनका लागि सम्बन्धित तालिममा सेवा प्रदायक संस्थालाई परिचालन गरी प्रशिक्षक तालिम सञ्चालन गरी सोको सहयोगमा नगरपालिकामा यस सम्बन्धि तालिमहरू सञ्चालन गरिने छ ।
४८. नगरपालिकाले सहरी विकास मंत्रालयसँग प्राविधिक सहयोग लिई प्रचलित कानुन अनुसार हाउस पुलिङ्ग र त्याण्ड पुलिङ्गको कार्यक्रम संचालनमा ल्याउन सक्नेछ ।
४९. अबदेखि संस्थागत स्वामित्वमा रहेका भवनहरू आवासिय भवनमा गणना गरिने छैन ।
५०. अब उप्रान्त नगरपालिका क्षेत्र भित्र यस अधि प्लिनथ लेभल सम्म निर्माण भएका २ वर्ष भन्दा पुराना जग्गा सुपरस्ट्रक्चर थप गर्न पाईने छैन । सोको लागि नया मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण गर्नु पर्नेछ । तर २ वर्ष भित्र निर्माण भएकालाई काउन्सिल दर्ता इन्जिनियरले भवनको स्ट्रक्चर परिक्षण गरी सुपरस्ट्रक्चर निर्माणको लागि सिफारिस गरेमा नगरपालिकाबाट समेत आवश्यक परिक्षण गरी १ वा बढीमा २ तला निर्माण सिमित गरी स्वीकृती प्रदान गर्न सक्नेछ ।
५१. अब उप्रान्त नगरपालिका क्षेत्रभित्र यस अधि निर्माण सम्पन्न भएका २० वर्षभन्दा पुराना घरमा कुनै पनि तला थप गर्न पाईने छैन । तर २० वर्षभन्दा पछि बनेका भवनहरूमा तला थप गर्नका लागि काउन्सिल दर्ता इन्जिनियरले भवनको स्ट्रक्चर परिक्षण गरी तला थप गर्नको लागि सिफारिस गरेमा वा पुराना भवनहरूमा भूकम्पीय सुदृढीकरण (Retrofitting) डिजाइन पेश गरेमा नगरपालिकाबाट समेत आवश्यक परिक्षण गरी थप तला निर्माणको लागि स्वीकृती प्रदान गर्न सक्नेछ ।
५२. जग्गाधनी पूर्जा नभएको जग्गामा सहरी व्यवस्थापन तथा सार्वजनिक क्षेत्र (बाटो, मत पकुलो, खोला, खोल्सा, वन तथा अन्य सार्वजनिक जग्गा) संरक्षणको लागि भवन निर्माण कार्यको नगरपालिकामा घर नक्सा दर्ता गरी रेकर्ड व्यवस्थित गरिने छ । तर त्यस्ता जग्गाहरूमा बन्ने भवनहरूको घर नक्सा पास/नियमित प्रमाण पत्र प्रदान गरिने छैन ।
५३. अब उप्रान्त १००० वर्ग फिट भन्दा बढी वा २ तला भन्दा माथि भवन निर्माण गर्दा कमसेकम १ वटा कार पार्किङ स्पेस अनिवार्य व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
५४. अब उप्रान्त भवन निर्माण गर्दा भवनमा जडान हुने विद्युत वाइरिङ्ग र स्थानीय पाइपहरू बिम र पिलरलाई कमजोर बनाउने गरी बिम वा पिलर भित्रबाट लैजान पाइने छैन । त्यस्तो प्रयोजनको लागि नक्सामा नै छुट्टै Duct को व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
५५. ५० वर्ष भन्दा बढी उमेर भएका भवनहरूलाई घरधनीले आफ्नै खर्चमा भत्काई पुनः निर्माण गर्नु पर्नेछ । यदी तत्काल पुनः निर्माण गर्न नसकिने अवस्था भएमा समेत त्यस्ता संरचनाहरूलाई कुनै पनि उपयोगमा प्रयोग गर्न पाईने छैन । तर ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक क्षेत्रमा रहेका त्यस्ता संरचनाहरूलाई जिर्णोद्धार गरी दूर अवलोकनको लागि संरक्षण गरी राख्न बाधा पर्ने छैन ।
५६. यस मापदण्डमा अन्यत्र जे लेखिएको भएता पनि अब उप्रान्त ग्रामिण क्षेत्रमा ढुंगा, इटा, कंक्रीट ब्लक, सिमेण्ट, छड प्रयोग नगरी माटो, बास, काठ, टाटी, टायल, जस्तापाता, खर आदी हलुका निर्माण सामग्रीले मात्र निर्माण गरिने घ वर्गमा पर्ने कच्ची घर निर्माण गर्नका लागि घर नक्सा पास वा यस अधि निर्माण भएकाहरूलाई नियमित गर्नु पर्ने छैन । तर सहरी व्यवस्थापन तथा सार्वजनिक क्षेत्र (बाटो, कुलो, खोला, खोल्सा, वन तथा अन्य सार्वजनिक जग्गा) संरक्षणको लागि अनिवार्य रूपमा नगरपालिकाले तोकेको ढाचामा निवेदन पेश गरी तोकेको दस्तुर तिरी स्वीकृती लिएर मात्र घर निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

२.४ भवन निर्माण अनुमति (नक्सापास) प्राप्त गर्ने कार्य विधिहरू :

- २.४.१ सूचना दिने : भवनको कुनै भागमा निर्माण गर्नु पर्ने, पुनः निर्माण गर्ने वा परिवर्तन गर्ने वा भवन भत्काउन चाहने प्रत्येक व्यक्तिले तोकिएको ढाचामा लिखित रूपमा नविस/प्राधिकरण/नपालाई सूचना दिनु पर्नेछ । यस्ता सूचनामा नक्साहरू तथा जग्गा स्वामित्व सम्बन्धि प्रमाणहरूको पर्याप्त प्रतिलिपीहरू समावेश हुनु पर्नेछ । अनुमति प्रदान भए पनि नभए पनि यस्ता नक्साको एक सेट अभिलेखको लागि नपाको कार्यालयमा राखिने छ ।
- २.४.२ नक्शाहरू तथा व्यहोराको प्रतिलिपीहरू : महालक्ष्मी नपाबाट निर्माण अनुमति चाहिने भवन योजनाहरूको हकमा नक्शा तथा अन्य कागजपत्रहरूको प्रतिलिपीको संख्या सामान्यतया ३ सेट हुनु पर्नेछ । भवन निर्माणको अनुमति लिनको लागि भवन नियमावलीले निर्धारण गरेको फर्मेटमा दर्खास्त फाराम तयार गर्नु पर्नेछ । सो फारम न.पा.ले उपलब्ध गराउनेछ ।
- २.४.३ सूचना सँगै दिनु पर्ने जानकारीहरू : सूचना अवस्थिती नक्शा,साईटप्लान, सब डिभिजन/ले आउट प्लान, भवन नक्शा, सेवा सुविधा योजना, स्पेसिफिकेसनहरू तथा सुपरिवेक्षणको प्रमाण, जग्गाधनी लालपूर्जा नपाले तोकेको दस्तावेजहरू संलग्न हुनु पर्नेछ ।
- २.४.४ दस्तावेजहरू : भवन निर्माण अनुमतिको लागि दिईने आदेशमा तल दिएका दस्तावेजहरू समावेश हुनु पर्नेछ ।
- (क) घडेरी/सम्पतिको भौतिक वर्णन भएको जग्गाधनी कागजातहरू, सडक चौडाईको प्रमाण, सडक चौडाईको लागि आवश्यक जग्गा हस्तान्तरण गर्ने सम्बन्धि सहमति, साईट प्लान आदी ।
- (ख) आवश्यक परेमा गुरुयोजना/जानिङ्ग नक्शा अनुसारको भुउपयोग योजना, सडकको चौडाई सम्बन्धमा नपाबाट दिइएको पत्र ।
- (ग) सूचिकृत भवनहरूको सम्बन्धमा वा पुरातात्विक क्षेत्रमा भएका भवनहरूको सम्बन्धमा नपालाई आवश्यक पर्ने अन्य कुनै जानकारी/कागजात ।

- (घ) नयाँ नक्सा पास वा नियमित गर्दा घर निर्माण हुने/भएको कि.नं. को क्षेत्रफल जग्गाधनी प्रमाण पत्रमा फिल्ड नक्शा र वास्तविक फिल्ड मध्ये जुन क्षेत्रफल न्यूनतम देखिन्छ सोही क्षेत्रफललाई आधार मानि नक्शा दर्ता/पास/नियमित गरिनेछ ।
- (ङ) जग्गाको स्वामित्व जसको नाममा छ उसैको नामबाट मात्रै घर नक्शा पास/नियमित गरिनेछ । मञ्जुरीनामा दिएको आधारमा घरनक्शाको स्वामित्व हेरफेर गरिने छैन ।

२.४.५ नक्शाहरु सहीछाप गर्ने : नगरपालिकामा पेश गर्नु अघि सबै नक्शाहरु घर धनीको र भवन ऐन २०५५ को दफा ११.३ बमोजिमको योग्यता प्राप्त गापाला दर्ता भएका प्राविधिकको हस्ताक्षर हुनु पर्नेछ ।

२.५ नक्शा/प्लानहरु :

२.५.१ लोकेसन प्लान : स्वीकृत ले आउट योजना नभएको क्षेत्रमा छिमेकीको जग्गा समेतको सिमाना तथा अवस्थिती देखाएको १:१०००० स्केल वा Not to Scale को लोकेसन प्लान निवेदन सगै पेश गर्नु पर्नेछ । लोकेसन प्लान बनाउदा नक्शाको आधारमा उक्त फिल्डसम्म पुग्न सक्ने गरी राजमार्ग, मुख्य सडक र महत्वपूर्ण स्थान वा भवन देखिको दुरी समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

२.५.२ साईट प्लान : अनुमतिको लागि निवेदन दिदा संलग्न राख्नु पर्ने साईट प्लानको सकेल १ रोपनी सम्मको लागि १"=८'०" वा १:१००, १ रोपनीदेखि ३ सम्मको लागि १"=१६'०" वा १:२०० र ३ रोपनी भन्दा बढीको १"=३२'०" वा १:४०० हुनु पर्नेछ ।

प्लानमा तल लेखिएका कुराहरु दर्शाएको हुनु पर्ने छ :

- (क) साईटको सिमानाहरु र त्यस सँगै जोडिएको जग्गाहरु ।
- (ख) छिमेकको सडकको परिप्रेक्षमा साईटको अवस्थिती ।
- (ग) भवनको अवस्थितीमा पर्ने सडकहरुको नामहरु (भएमा मात्र) ।
- (घ) साईटमा वा साईटको अगाडी पछाडी भएका विद्यमान भवनहरु ।
- (ङ) माथि (क) को सन्दर्भमा निवेदकले आफ्नो जग्गासँगै जोडिएको आफ्नै/सँगैको जग्गामा निर्माण गर्न चाहेमा भवनसम्म पुग्ने पहुच मार्ग ।
- (च) हावाको खुला सर्कुलेसन र प्रकाश तथा पहुचको लागि भवन सगै छोडिएको ठाउ ।
- (छ) भएमा घरको दाया वाया तथा पछाडीको सडकको चौडाई र सडकको प्रकार ।
- (ज) भवनको योजनाको सम्बन्धमा उत्तर दिशा ।
- (झ) विद्यमान भौतिक संरचनाहरु ।
- (ञ) सम्पूर्ण सम्पतिको जग्गाको क्षेत्रफल र यस नियमावलीमा व्यवस्था भएको कभरेज अनुसारको कूल घडेरीको क्षेत्रफलको सम्बन्धमा प्रत्येक तल्लामा हुन आउने कभर्ड एरियाको भाग ।
- (ट) आवश्यक परेमा पार्किङ्ग क्षेत्र देखाउको पार्किङ्ग योजना ।
- (ठ) न.पा.ले तोकेको अन्य विवरणहरु ।
- (ड) भवन निर्माण हुने घर जग्गा सम्पतिमा भवन नम्बर वा घडेरी नम्बर ।
- २.५.३ ले-आउट-प्लान :** भू-उपयोग योजनाको नर्मस अनुसार ले आउट प्लानको तर्जुमा गरिनेछ । सम्बन्धित ऐनको प्रावधान अनुसार नपाले अनुसरण गर्ने कार्यविधि अनुसार स्वीकृत गरिनेछ ।
- २.५.४ ल्याण्डस्केप नक्शा :** यसको स्केल ५०० वर्ग मिटरसम्मको लागि १:१०० र सो भन्दा माथिको क्षेत्रफलको लागि १:५०० हुनेछ । यसमा आवागमन, पार्किङ्ग स्थलहरु, बाटाहरु, हरियाली तथा वृक्षरोपणहरु अंकित गरिएको हुन्छ ।
- २.५.५ भवन नक्शा :** सूचना सँगै संलग्न गरिने भवनको नक्शा, इलिभेसन तथा सेक्सनहरु २५० वर्ग मीटर सम्मको घडेरीको लागि १:५० स्केलमा र २५० वर्ग मीटर भन्दा माथिको लागि १:१०० स्केलमा र २००० वर्ग मीटर वा सो भन्दा माथिका लागि १:२०० स्केलमा र सबै डिटेल्सहरु १:१०० स्केलमा बनाइएको हुनु पर्नेछ ।
- (क) सबै तल्लाको ढोकेको क्षेत्र समेटिएका भए नक्शाहरु (फ्लोर प्लान) समावेश भएको हुनेछ । साथै प्रष्ट रुपमा सबै फ्रमिङ्ग मेम्बरहरु, कोठाहरुको साइज तथा अवस्थिती, भन्याडको चौडाई र राम्पहरु र अन्य निकासको बाटाहरु, लिफ्ट कोठा तथा लिफ्ट पिटको डिटेल्सहरु देखाइएको हुनु पर्नेछ ।
- (ख) भवनको सबै भागहरुको उपयोग देखाइएको हुनु पर्नेछ ।
- (ग) ट्वाइलेट, नुहाउने ठाउ जस्तो अत्यावश्यक सेवाहरुको एकिन अवस्थिती देखाइएको हुनु पर्नेछ ।
- (घ) सेक्सन नक्शाहरु समावेश भएको हुनेछ । यसमा फुटिङ्ग (जगको) साईजहरु, बेसमन्ट गारोको मोटाई, गारोको फ्रमिङ्ग मेम्बरहरुको साइज तथा सपेसिङ्गहरु, फ्लोर स्लावहरु र छानाका स्लावहरु । सेक्सनमा भवन तथा कोठाहरुको उचाई र पारापेटको उचाई र ड्रेनेज तथा छानाको स्लोप/कम्तीमा एउटा सेक्सन भन्याड, भान्छा कोठा, ट्वाइलेट र वाथरुम भएर काटिएको हुनु पर्नेछ ।
- (ङ) सबै एलिभेसनहरु देखाइएको हुनु पर्नेछ ।
- (च) अनुमति प्राप्त भवन रेखा भन्दा बाहिर पर्ने भागहरुको नाप दिइएको हुनेछ ।
- (छ) छानाको ड्रेनेज तथा स्लोप देखाइएको टेरेस प्लान दिइएको हुनेछ ।
- (ज) उत्तर दिशा नक्शामा देखाइएको हुनेछ र सबै प्लानहरुको दिशा उत्तर दिशासंग मेल खाएको हुनु पर्नेछ ।
- (झ) पार्किङ्ग स्थलहरुको डिटेल्स दिइएको हुनेछ ।
- (ञ) भन्टिलेटरहरुको सबै ढोका तथा अन्य ओपेनिङ्गहरुको साईजहरु समेत खुल्ने गरी क्रमवद्ध रुपमा विस्तृत विवरणहरु समेत दिइएको हुनेछ ।
- (ट) न.पा.ले तोके बमोजिमका आवश्यक अन्य विवरणहरु ।

२.५.६ बहु तल्ले/विशेष भवनहरूको भवन योजनाहरू : ५ तल्ला भन्दा बढी तल्लाहरू भएको वा १५ मीटरभन्दा बढी उचाई भएको र सभा भवन, संस्थागत, औद्योगिक, भण्डारण तथा खतरा युक्त उपयोगहरू भएको विशेष भवनहरूको सन्दर्भमा मापदण्डको निम्न लिखित थप विवरणहरू समावेश हुनु पर्नेछ ।

- (क) आगलागी नियन्त्रणका औजार तथा गाडी मोड्ने ठाउँ तथा भवनको वरिपरि पहुच मार्गको विवरण सहित पहुच मार्गको व्यवस्था ।
- (ख) मुख्य तथा वैकल्पिक भ्याङ्गको साथै बार्दलीवाटको पहुच, करीडर तथा लवीवाटको पहुच ।
- (ग) लिफ्ट तथा फायर लिफ्टहरूको अवस्थिती तथा विवरणहरू ।
- (घ) रिफ्यूज च्याम्बर, सर्भिस डक्ट आदीको विवरण ।
- (ङ) आकासे पानी संकलन गर्ने पाईप तथा संकलन गर्ने ट्यांकहरू ।
- (च) जेनेरेटर, ट्रान्सफरमर, स्वीच गियर कोठाको अवस्थिती ।
- (छ) अग्नी सूचक प्रणाली/नेटवर्कको डिटेलहरू ।
- (ज) पानी ट्यांक तथा पम्प हाउसको अवस्थिती तथा नाप ।
- (झ) आगलागी सुरक्षाका जडानहरूको अवस्थिती तथा विवरणहरू ।
- (ञ) जडान गरिएका प्राथमिक उपचार औजारहरूको जडानका अवस्थिती तथा विवरणहरू ।

२.५.७ खानेपानीको व्यवस्था तथा अन्य सेवा सुविधाहरू :

१. खानेपानी आपूर्तिको नक्शाहरू, ईलिभेसनहरू तथा सेक्सनहरू, ढल निकास प्रणाली र अन्य सेवा सुविधाहरूको विवरण न.पा.ले चाहेको खण्डमा १:१०० को स्केल भन्दा कम नहुने गरी उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
२. २०० वर्ग मिटर भन्दा माथिका आवासिय घडेरीहरूको लागि र एक हेक्टर भन्दा बढीको गैर आवासिय घडेरीहरूको लागि तल दिएका प्रावधानहरू लागू हुनेछन् :
 - (क) बगैचा तथा सफाईको लागि प्रयोग भई सकेको पानीको पुनः प्रयोग गर्नको लागि छुट्टै वितरण प्रणालीको व्यवस्था गर्ने । यसको लागि उपयुक्त भण्डारणको सुविधालाई भवन नक्शामा देखाउनु पर्नेछ ।
 - (ख) जमिन मुनिको पानीलाई भरण गर्नको लागि घडेरी भित्र वर्षातको पानी संकलन गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्दछ । भवनको नक्शामा यी कुराहरू खुलाउनु पर्दछ ।

२.५.८ घरनक्शा पास गर्नु पर्ने समयवधि : सामान्यतया घरधनीले इजाजत प्राप्त मितिले २ वर्ष भित्र घर निर्माण सम्पन्न गरी सक्नु पर्नेछ । तर कुनै कारणले उक्त अवधि भित्र निर्माण सम्पन्न गर्न नसकि निवेदन दिएमा नगरपालिकाले तोकिएको दस्तुर लिई एक पटकको लागि बढीमा २ वर्ष म्याद थप गर्न सक्नेछ ।

२.६ नक्सा पास सम्बन्धि अन्य व्यवस्था :

२.६.१ भवन निर्माण इजाजतपत्र राख्ने व्यवस्था : भवनको स्वामित्वकर्ताले भवन निर्माण अवधिभर स्वीकृत भवन निर्माण इजाजतपत्र र स्वीकृत नक्सा विवरण निर्माण स्थलमा देखिने गरी राख्नु पर्नेछ । निर्माणाधिन क र ख वर्गका भवनहरूको हकमा स्वामित्वकर्ताहरूले निर्माण स्थलमा स्वीकृत भवन निर्माण अनुमतिपत्र र नक्साका अतिरिक्त भवनको नक्सा पास भएको मिति र भवनका आधारभूत मापदण्डहरू जस्तै Ground Coverage Ratio, Floor Area Ratio, निर्माण गर्दा छाड्नु पर्ने Setback आदी विवरणहरू निर्माण कार्य सम्पन्न नभएसम्म सबैले देख्न सक्ने गरी हार्डिङ्ग बोर्डमा राख्नु पर्नेछ छ ।

२.६.२ स्थानीय निकायमा कार्यरत प्राविधिकले नक्शा डिजाइन गर्न नपाइने : नगरपालिकामा कार्यरत प्राविधिक जनशक्तिले आफू कार्यरत नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र निर्माण हुने भवनहरूको नक्शा निर्माण गर्न डिजाइन गर्न पाइने छैन । तर सार्वजनिक प्रयोजनका लागि आफू कार्यरत न.पा.को लगानीमा निर्माण हुने सार्वजनिक भवनहरूको नक्सा निर्माण सुपरिवेक्षण र डिजाइन गर्न यस प्रावधानले बाधा पुग्ने छैन । साथै परामर्शदातावाट डिजाइन गरिएको नक्शामा समेत इन्जिनियरिङ्ग काउन्सिलको नम्बर सहित डिजाइन कर्ताले प्रमाणित गर्नु पर्नेछ ।

२.७ फेरबदलको लागि सूचना :

२.७.१ भवन उपयोगको फेरबदलको लागि सूचना : भवन उपयोग फेरबदलको लागि सूचना दिएमा आवश्यक पर्ने नक्शा तथा व्यहोराहरू मात्र निवेदन सँग पेश गर्नु पर्नेछ । यस मापदण्डमा व्यवस्था भएका सामान्य भवन निर्माणका प्रावधानहरू स्ट्रक्चर तथा आगलागी संरक्षणमा कुनै प्रतिकूल असर नपर्ने गरी तल दिएका फेरबदल गर्नु परेमा सूचना वा भवन निर्माण अनुमतिको आवश्यकता पर्ने छैन ।

- (क) प्लाष्टरीङ्ग र सानातिना मर्मत कार्य ।
- (ख) फ्लोरिङ्ग वा पुनः फ्लोरिङ्ग गर्ने ।
- (ग) अर्काको सम्पति तथा सार्वजनिक सडक तर्फ बाहेक भ्याल भेन्टिलेटर र ढोकाहरू खोल्ने र बन्द गर्ने ।
- (घ) विग्रेका इटाहरू, ढुंगाहरू, पिलरहरू, विमहरू आदी ।
- (ङ) यस मापदण्ड अन्तर्गत पर्ने गरी १.५ मीटरभन्दा कम उचाईको पारापीट र वाउण्ड्री पर्खालको निर्माण तथा पुनः निर्माण गर्ने ।
- (च) अनुमति प्राप्त उचाई भन्दा कम नहुने गरी फल्लस सिलिङ्गको निर्माण समेत रंगरोगन आदी कार्य ।
- (छ) भू-उपयोग योजना/जोनिङ्ग योजनाका प्रावधानहरूसँग नवाभिने गरी क्षति हुनु अगाडीको जस्तै हुने गरी बाढी, वर्षात, आगलागी, भूकम्प वा अन्य कुनै प्राकृतिक विपद्वाट क्षतिग्रस्त भवनका भागहरूको पुनः निर्माण गर्ने ।
- (ज) यस मापदण्ड अन्तर्गत हुने गरी भित्री गारोहरूको निर्माण वा पुनः निर्माण गर्ने ।

२.७.२ भवन प्रयोजन फेरबदल : सामान्यतया भवनको जुन प्रयोजनको लागि स्वीकृती लिएको हो सोही प्रयोजनमा उपयोग गरिनु पर्दछ । तर कुनै कारणले प्रयोजन परिवर्तन गर्नु परेमा नया प्रयोजनका लागि आवश्यक मापदण्ड पूरा गरेमा परिवर्तन गर्नुपर्नाको

कारण सहित निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ । फेरबदलको लागि सूचना दिएमा आवश्यक पर्ने नक्शा तथा व्यहोराहरु निवेदन संग पेश गर्नु पर्नेछ । यस मापदण्डमा व्यवस्था भएका प्रावधानहरु स्ट्रक्चर तथा आगलागी संरक्षणमा कुनै प्रतिकूल असर नपर्ने गरी निवेदन पेश गरेमा नगरपालिकाबाट जाचबुझ गरी अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ ।

२.८ भवन निर्माण अनुमति शुल्क : जुरी सँग परामर्श गरी नपाले निर्माण गरेको नक्शा पास शुल्क र निर्माण अवधिमा सहरी पूर्वाधारको उपयोगको शुल्कको साथै घडेरी विकास/समूह आवास, फेरबदल/थप/संसोधन योजना, योजनाहरु अध्यावधिक गर्नको लागि तोकिएको अन्य शुल्कहरु नियमानुसार लिन सक्नेछ ।

२.९ स्वीकृती दिने :

२.९.१ प्रक्रियाहरु :

(क) **जग्गा विकास/आवास विकासको प्लानिङ्ग अनुमति दिने :** आधिकारीक इन्जिनियर, आर्किटेक्ट मार्फत प्लानिङ्ग अनुमति/नर्मसहरु तोकिएको ढाचामा जग्गाधनीले नगरपालिकामा आवेदन दिनु पर्नेछ । जग्गा विकास/आवास विकास गर्न चाहने कम्पनी वा जग्गाधनीले सूचिकृत इन्जिनियर,आर्किटेक्ट वा प्लानरद्वारा तयार गरिएको भवन उपयोग तथा भौतिक पूर्वाधार विकास समेत उल्लेख गरिएको योजना पेश गर्नु पर्नेछ । यसको स्वीकृती सम्बन्धको कार्यविधि नगरपालिकाले तोके अनुसार हुनेछ ।

(ख) **सूचिकृत इन्जिनियर/आर्किटेक्टबाट प्रमाणित हुनु पर्ने :** मापदण्ड अन्तर्गतका प्रावधानको अधिनमा रही भवन निर्माण वा जग्गा विकास योजना तयार गर्ने अधिकार सूचिकृत इन्जिनियर/आर्किटेक्टसँग हुनेछ ।

२.९.२ योग्यता तथा क्षमता : नगर योजनाविद/आर्किटेक्ट/इन्जिनियर/सुपरिवेक्षक/प्लानर/आगलागी परामर्शदाता/अर्वा न डिजाइनरको योग्यता ताकिए बमोजिम हुनेछ ।

२.९.३ निर्माण रोक्का तथा भत्काउने : नगरपालिकाबाट इजाजत नलिइकन भवन निर्माण गरेमा नगरपालिकाले त्यस्ता कार्य तत्काल रोक्का गर्न र स्वीकृती नक्शा बमोजिम निर्माण नभएको देखिएमा भत्काउने आदेश दिन सक्नेछ ।

२.९.४ निर्माण कार्यको सुपरिवेक्षण तथा गुणस्तर कायम गर्ने : नगरपालिका क्षेत्रभित्र सरकारी वा नगरपालिका वा नगरपालिका संग साभेदारीमा निर्माण हुने कार्यको सुपरिवेक्षण नगरपालिकाका प्राविधिकहरुबाट हुनेछ । त्यस्तै नगरबासीहरु वा अन्य संघ संस्थाहरुको भवन निर्माण कार्यमा नगरपालिकामा सूचिकृत प्राविधिकहरुबाट हुनेछ । घरधनीले भवन निर्माण इजाजत लिनु अघि नै त्यस्ता सुपरिवेक्षक नियुक्ति गरी न.पा.मा जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(क) **सुपरिवेक्षकको जिम्मेवारी :** नगरपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण हुने निजी तथा संस्थागत भवनहरुको स्वीकृत मापदण्ड अनुसार निर्माण गराउने, गुणस्तर कायम गराउने जिम्मेवारी सुपरिवेक्षकको हुनेछ । कुनै कारणवश घरधनीले मापदण्ड पालना गर्न अटेर गरेमा न.पा.मा समयमै जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(ख) **घरधनीको जिम्मेवारी :** निजी तथा संस्थागत भवन निर्माण गर्ने घरधनीहरुले सुपरिवेक्षकको सल्लाहमा स्वीकृत मापदण्ड अनुसार गुणस्तरीय कार्य गराउनु पर्नेछ । सो को लागि न.पा.मा सूचिकृत सुपरिवेक्षक र निर्माण कर्मी छनौट गरी नियुक्त गरेको जानकारी न.पा.मा दिनु पर्नेछ ।

(ग) **निर्माणकर्मीको जिम्मेवारी :** निजी तथा संस्थागत भवन निर्माण गर्ने निर्माणकर्मीले सुपरिवेक्षकको सल्लाहमा स्वीकृत मापदण्ड र नक्शा अनुसार गुणस्तरीय कार्य गराउनु पर्नेछ ।

२.९.५ दण्ड सजाय :

(क) यदी पेशागत आचार संहिताबाट विचलित भएको पाइएमा वा कुनै भूठो व्यहोरा दिएमा वा कुनै तथ्यको अटेर गरेमा वा योजना/नक्शा प्रमाणित गर्न त्रुती वा कृते गरेमा वा भवन मापदण्ड र स्वीकृत भवन योजनाको खिलाफ निर्माण कार्यको सुपरिवेक्षण/निर्माण गरेमा नपाले यस्ता नगर योजनाविद/आर्किटेक्ट/इन्जिनियर/सुपरिवेक्षक/प्लानर/निर्माणकर्मीलाई कारवाही गर्ने र कालो सूचीमा राख्ने अधिकार हुनेछ र सो को जानकारी नेपाल इन्जिनियरिङ्ग परिषदलाई दिईनेछ ।

(ख) यदी स्वीकृती दिने नपाले कुनै पनि समय भवन मापदण्डको उल्लंघन गरिएको, तथ्यको गलत व्याख्या गरिएको र स्वीकृती दिएको भन्दा फरक निर्माण भएको, तोकिएको दस्तावेज तथा भवन नियमावली संग फरक हुने गरी निर्माण गरिएको भेट्टाएमा नगरपालिकाले स्वीकृतीलाई बदर गर्न सक्नेछ । त्यस्ता पेशाकर्मीको विरुद्ध कारवाही गर्न सक्नेछ । मुद्दा टुंगो नलागे सम्म त्यस्ता पेशाकर्मीलाई नया नक्शाहरु पेश गर्ने/निर्माण गर्ने अधिकार हुने छैन । तिनलाई कालो सूचीमा समावेश गर्नु अघि नपाले कानुन बमोजिम कारण देखाउ आदेश जारी गर्नेछ ।

२.९.६ अनाधिकृत निर्माण विकास कार्य : अनाधिकृत निर्माण विकास कार्य गरेमा त्यस्ता कार्य भत्काउने, निर्माण स्थललाई रोक लगाउने, प्रचलित कानुनको आधारमा कानुनी कारवाही गर्ने जस्ता उपयुक्त कदम नगरपालिकाले लिन सक्नेछ ।

२.१० निर्माण कार्य गर्दा अपनाउनु पर्ने कार्य विधि :

२.१०.१ मापदण्ड अनुसार निर्माण कार्य गर्नु पर्ने दायित्व : यस मापदण्ड अनुसार निर्माण कार्य गर्ने पूर्ण जवाफदेहीताबाट धनीलाई अनुमति पाएको कारण वा नक्शा तथा स्पेसिफिकेसनहरु स्वीकृत गरिएका कारण वा भवन निर्माण हुदा नगरपालिकाले निरिक्षण गरिएको कारणकै आधारमा मुक्त भएको मानिने छैन ।

२.१०.२ निर्माण स्थलमा कागजातहरु/दस्तावेजहरु राख्ने : निर्माणको अवस्थामा अनुमति पाएको व्यक्तिले :

(क) भवन निर्माण अनुमतिको प्रतिलिपी देखिने गरी टास गर्नु पर्नेछ ।

(ख) अनुमति जारी गरिएको सम्पत्तिमा लागू हुने भवन मापदण्ड अनुसार स्वीकृत नक्शाहरु तथा स्पेसिफिकेसनका प्रतिलिपी राख्ने ।

२.१०.३ निर्माण कार्य भइ रहदा भवनको चेकिङ्ग कार्य : नपालाई आर्किटेक्ट/इन्जिनियर/सुपरिवेक्षक मार्फत घर धनीलाई प्लान्थ सम्मको कार्य सम्पन्न भएपछि स्वीकृत भवन नक्शा तथा भवन नियमावली अनुसार कार्य भएको छ छैन सुनिश्चित गराउन सूचना दिइनेछ । ३० दिन भित्र स्थानीय निकायले निर्माण कार्यको निरिक्षण गरी असहमति भए सो समेतको जानकारी धनी/

आर्किटेक्ट/इन्जिनियर/सुपरिवेक्षकलाई दिनु पर्नेछ । स्वीकृत नक्शा बमोजिम भवनको निर्माण कार्य गर्ने जिम्मेवारी घरधनीद्वारा नियुक्त आर्किटेक्ट/इन्जिनियर/सुपरिवेक्षकको हुनेछ ।

२.११ कार्य सम्पन्न भएको सूचना : प्रत्येक घरधनीले भवन अनुमतिमा वर्णन गरे अनुसारको निर्माण कार्य पूरा भएको सन्दर्भमा नपामा पेश गर्नु पर्नेछ । कार्य सम्पन्न भएको सूचना घरधनीले निर्माण कार्य सुपरिवेक्षण गर्ने आर्किटेक्ट/इन्जिनियर/सुपरिवेक्षक मार्फत कार्य सम्पन्न भएको प्लानको ३ प्रति (स्वीकृत योजना पेश गर्दा जस्तै एक प्रति नगरपालिकालाई पेश गर्नु पर्नेछ) । यस्तो सूचनामा तल दिएको कागजातहरूको साथै ताकिएको शुल्क संलग्न हुनु पर्नेछ ।

(क) नपाको सबै निरीक्षण प्रतिवेदनहरूको प्रतिलिपी ,

(ख) आवश्यक भएमा नपाको अधिकृतबाट स्वीकृती,

(ग) विद्युत विभागबाट आवश्यक भए अनुसार ट्रान्सफर्मरहरू/सब स्टेसन/सहायक विद्युत आपूर्ति प्रणाली सम्बन्धमा स्वीकृति,

(घ) स्ट्रक्चर इन्जिनियर/सिभिल इन्जिनियरबाट भवन संहिता अनुरूप निर्माण भएको प्रमाण,

(ङ) आवश्यकता अनुसार घरधनी/आर्किटेक्ट/इन्जिनियरले हस्ताक्षर गरेको सबै तर्फबाट खिचउको २ सेट फोटोहरू,

(च) नपाले आवश्यक ठानेको अन्य आवश्यक जानकारी/कागजातहरू,

(छ) आफ्नो सुपरिवेक्षण भित्र पर्ने र भवन नियमावली तथा स्वीकृत भवन नक्शाहरू अनुसार सम्पन्न भएको जमिन मुनिको ढल, स्यानिटरी तथा खानेपानी आपूर्ति सम्बन्धमा घरधनी र आर्किटेक्ट/इन्जिनियरबाट प्रमाण पत्र ।

२.१२ नगरको ढल प्रणाली/पानीको मेन लाइनमा जडान गर्ने :

(क) निर्माण कार्य सहज गर्नको लागि अनुमति दिइएको अस्थायी पानी, विद्युत तथा ढलको कनेक्सनहरू सम्पन्न भएको/उपयोग गर्न दिएको इजाजत पत्र/प्रमाण पत्र प्राप्त नभएसम्म साईटमा राख्न अनुमति दिइने छैन ।

(ख) नपाको अग्रिम अनुमति र उपयोग गर्न दिएको/सम्पन्न भएको प्रमाण पत्र प्राप्त वा इजाजत पत्र नभएसम्म कुनै पनि भवन संग नगरको खानेपानीको मेन लाइन वा नगरको ढल प्रणाली संग जोड्न सिफारिस दिइने छैन ।

(ग) उपयोगमा परिवर्तन भएमा वा अनाधिकृत निर्माण कार्य भएमा वा स्वीकृत नक्शा वा मापदण्ड विपरित निर्माण भएमा नपाले यस्ता सेवा सुविधाहरूलाई रोक्न वा रोक लगाउन सक्नेछ ।

(घ) कुनै पनि व्यक्ति वा संस्थाले आफ्नो भवन भित्रबाट निस्कने ढल प्रशोधन नगरी खोला, कूलो वा तालमा विसर्जन गर्नु हुँदैन, यसरी विसर्जन गरिएमा सम्बन्धित नपाले अन्य सेवा सुविधाहरूमा रोक लगाउन सक्नेछ र आर्थिक जरिवाना समेत गर्नेछ ।

(ङ) कुनै पनि व्यक्ति वा संयुक्त आवास वा संस्थाको भवनको छानाबाट आउने वर्षातको पानीलाई जमिन मुनि विसर्जन गर्नु पर्नेछ, नपाको ढल प्रणालीमा वा सडकको नालीमा जोड्न पाइने छैन । यस सम्बन्धमा थप प्राविधिक सहयोग सम्बन्धित जिल्लाको खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

२.१३ भवन निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन नभएका भवनहरू सार्वजनिक प्रयोजनमा भाडामा लिन नपाईने : सरकारी निकाय तथा नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्वमा सञ्चालित निकायहरू तथा संगठित संस्थाहरू घर भाडामा लिनु अघि जिल्ला स्थित सहरी विकास कार्यालय वा जिल्ला प्राविधिक कार्यालयबाट भाडामा लिन लागिएको भवन प्रचलित भवन संहिता तथा मापदण्ड अनुसार भए नभएको जाच गराएर भवन निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन भएका उपयुक्त भवन मात्र भाडामा लिन पाउने छन् । यस विपरित भाडा सम्झौता गर्ने प्रमुख व्यक्तिगत रूपमा जिम्मेवार हुनेछ ।

२.१४ निर्माण मापदण्ड तथा भवन संहिता विपरित नक्शा निर्माण, स्ट्रक्चरल डिजाइन र सिफारिस गर्न प्रतिबन्ध : नगरपालिकाले भवन निर्माणको कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन दिनु अघि नक्शा डिजाइन गर्ने वा निर्माण सुपरिवेक्षण गर्ने प्राविधिकबाट निर्माण भएको भवन प्रचलित भवन संहिता तथा निर्माण सम्बन्धि मापदण्ड अनुसार भएको प्रमाणित गराएर मात्र आफ्ना प्राविधिकबाट समेत जाचपास गराई निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन दिनु पर्नेछ । मापदण्ड विपरित नक्शा तयार एवं स्वीकृत गरेमा तथा भवन संहिता विपरित भवनको Structural डिजाइन गरेमा वा गलत प्रमाणित गरेमा यसको जिम्मेवार सोही व्यक्ति हुनेछ । नक्शामा नक्शा तयार गर्ने, डिजाइन गर्ने, भवन सुपरिवेक्षण गर्ने प्राविधिकको नाम, नेपाल इन्जिनियरिङ काउन्सिलको दर्ता नम्बर उल्लेख गरी निज आफैले अनिवार्य रूपमा दस्तखत समेत गरेको हुने पर्नेछ । साथै नक्शा प्रमाणितका लागि सिफारिस गर्ने नगरपालिकाका प्राविधिक कर्मचारीले समेत अनिवार्य रूपमा आफ्नो नाम र नेपाल इन्जिनियरिङ काउन्सिल दता नम्बर उल्लेख गरी दस्तखत समेत गरेको हुनु पर्नेछ । नक्शा प्रमाणितका लागि सिफारिस गर्ने प्राविधिक कर्मचारीले भवन संहिता तथा निर्माण मापदण्ड तथा निर्माण मापदण्ड विपरित नक्शा तयार गर्ने, डिजाइन गर्ने, सुपरिवेक्षण गर्ने तथा नक्शा तथा डिजाइन प्रमाणित गर्ने प्राविधिकलाई आवश्यक कारवाहीको लागि नगर प्रमुखले नेपाल इन्जिनियरिङ काउन्सिलमा लेखि पठाउने पर्नेछ । साथै यस्ता प्राविधिकलाई नगरपालिकाले कालो सूचिमा समेत राखी नाम सर्वजनिक गर्नु पर्नेछ ।

२.१५ नगरपालिकामा संस्थागत भवन तथा (क) वर्ग एवं दश हजार वर्गफिट भन्दा बढी क्षेत्रफल भएका भवन निर्माणको अनुमति दिनु अघि सिफारिस आवश्यक पर्ने : नगरपालिकाले गाउँक्षेत्र भित्र निर्माण हुने भवन ऐन २०५५ को दफा ८ अनुसारका भवनहरूको नक्शा पास गर्दा कार्यकारी प्रमुखको संयोजकत्वमा भवन संहिता तथा नक्शा शाखाको प्रमुख, सम्बन्धित विज्ञहरू, जिल्ला प्राविधिक कार्यालयका इन्जिनियर, सहरी विकास कार्यालयका प्रमुख वा निजले तोकेको इन्जिनियर प्रतिनिधी, नापी कार्यालयका नापी अधिकृत रहेको समितिको सिफारिसमा मात्र नक्शा पास गर्नु पर्नेछ । तर नगरपालिकाको निर्णयबाट जुनसुकै वर्गका भवनमा प्राविधिक समितिको सिफारिस आवश्यक पर्ने व्यवस्था गर्न सक्नेछ । नगर प्रमुख/कार्यकारी अधिकृत र नापी अधिकृत बाहेक उक्त समितिमा रहने सदस्यहरू नेपाल इन्जिनियरिङ काउन्सिलमा

दर्ता भएको हुनु पर्नेछ । प्लानिङ्ग परमीट, Structural Permit तथा वातावरणिय परीक्षणको हकमा सम्बन्धित ऐन नियमावलीले तोकेको व्यवस्था अनुसार नै गर्नु पर्नेछ ।

२.१६ नगरपालिकामा संस्थागत भवन तथा (क) वर्ग एवं दश हजार वर्गफिट भन्दा बढी क्षेत्रफल भएका भवन निर्माणको अनुमति दिदा तथा निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन दिदा तेश्रो पक्ष जाच (Third Party Verification) गर्नु पर्ने : नगरपालिकाले संस्थागत भवन तथा दश हजार वर्गफिट भन्दा बढी एरिया भएका भवनको निर्माण अनुमति दिदा तथा निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र दिदा नगरपालिका वा स्वामित्वकर्ताले आवश्यक ठानेमा तेश्रो पक्ष जाचको व्यवस्था गरी सो को समेतको आधारमा भवन निर्माणको अनुमति र निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन दिन सकिने व्यवस्था लागू गर्न सक्नेछ । यस प्रयोजनको लागि नगरपालिकाले भवन निर्माणको नक्शा निर्माण, डिजाइन तथा सुपरिवेक्षणको निमित्त नेपाल इन्जिनियरिङ्ग काउन्सिलमा दर्ता भई उक्त काउन्सिलबाट दर्ता सर्टीफाइड भएका इन्जिनियरहरूको हरेक वर्ष अध्यावधिक रोष्टर बनाई रोष्टरमा भएका इन्जिनियरहरूबाट तेश्रो पक्षिय जाच गराउनु पर्नेछ । राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका जटिल प्रकृतिको भवन संरचनाको डिजाइनमा नगरपालिकाले Peer Review को व्यवस्था समेत गर्न सक्नेछ ।

२.१७ भवन निर्माणको आंशिक अनुमति : भवन निर्माणको अनुमति दिदा सम्पूर्ण भवनको अनुमति नदिइ पहिलो पटक डिपिसि लेभल सम्मको मात्र अनुमति प्रदान गरिनेछ । भवन मापदण्ड तथा संहिता अनुसार सो डिपिसि भए नभएको सुपरिवेक्षण गरी क, ख र ग वर्गको भवनको हकमा भवनको स्वामित्वकर्ताले नियुक्त गरेको भवन ऐन २०५५ को दफा ११ (३) ले तोकेको योग्यता पुगेको सुपरिवेक्षकबाट समेत प्रमाणित गरी मापदण्ड र संहिता अनुसार भएमा मात्र माथिल्लो तल्लाको अनुमति प्रदान गरिनेछ । नगरपालिकाले उपयुक्त प्रकृत्या पूरा गरी निवेदन प्राप्त भएको मितिले १५ दिन भित्र निवेदनको टुंगो लगाउनु पर्नेछ ।

२.१८. भवन निर्माणको आंशिक निर्माण सम्पन्न प्रतिवेदन : भवन संहिता र मापदण्डको परिधी भित्र रही भवन निर्माणको स्वीकृती प्रदान गरिएको अवधि भित्र निर्माण कार्य सम्पन्न हुन नसकेमा भवनको जति तलाको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ, सो को निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र प्रदान गर्न सकिनेछ । यसरी निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र लिइसकेपछि थप निर्माण गर्नु पर्दा नक्शा पासको शुरु अनुमतिको म्याद गुज्रेमा पुनः अनुमति लिनु पर्नेछ ।

२.१९. भू-उपयोग योजना कार्यन्वयन : नगरपालिकाले भूमिसुधार तथा व्यवस्था मंत्रालय तथा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनले तोकेको प्रकृत्या पूरा गरी नगर क्षेत्रमा पूर्ण वा आंशिक रूपमा Risk Sensative भू-उपयोग योजना कार्यन्वयनमा ल्याउन सक्नेछ । यस प्रयोजनका लागि यस नगरपालिकाले नगरसभाबाट भूमिलाई राष्ट्रिय भू-उपयोग निति २०६९ का आधारमा विभाजन गर्नु पर्नेछ । यसरी भू-उपयोग योजना निर्माण भएपछि तोकिएको क्षेत्रमा तोकिएको प्रयोजनको लागि मात्र भवन निर्माण इजाजत दिइनेछ ।

२.२०. जोखिमयुक्त संरचना तथा पर्खाल भत्काउने : नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा रहेका जोखिमयुक्त तथा सडक आवागमनमा बाधा उत्पन्न गराउने पर्खालहरू तत्काल भत्काउन आदेश दिन सक्नेछ । घरधनीले सो संरचना नभत्काएमा घरधनी कै खर्चमा नगरपालिकाले नै भत्काई आवागमनलाई सहज तुल्याउनेछ । साथै नया पर्खाल लगाउदा नगरपालिकाले तोकिएको मापदण्ड बमोजिमको डिजाइनमा पेश गरी सेट व्याक छाढेर मात्रै पर्खाल लगाउने अनुमति प्रदान गर्नेछ । तर आफ्नो निजी स्वामित्वको जग्गा भित्र सार्वजनिक आवागमनलाई प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी रुख विरुवाको हरित बार लगाउन सकिनेछ । सडकको क्षेत्राधिकार तथा उक्त सडकको सेट व्याकमा पर्ने टप, बार्दली लगायतका संरचनाहरू समेत भत्काउनु पर्नेछ ।

२.२१. भवन संहिता तथा मापदण्ड पालना नगरी सार्वजनिक भवन निर्माण गर्ने सार्वजनिक निकायका जिम्मेवार पदाधिकारीलाई कार्बाही गर्ने राष्ट्रिय भवन संहिता र स्वीकृत भवन मापदण्ड विपरित हुने गरी सार्वजनिक निकायको लगानीबाट भवन निर्माण गरेमा वा नक्शा पास नगरी भवन निर्माण गरेमा सम्बन्धित स्थानीय निकायको बोर्ड बैठकबाट निर्णय गरी यसमा संलग्न पदाधिकारीको नाम समेत सार्वजनिक गरी तालुक निकायमा यस्ता पदाधिकारीलाई कारवाहीको लागि लेखी पठाउनेछ । स्थानीय निकायको लगानीमा बन्ने भवनमा यस प्रावधान विपरित स्थानीयले भवन निर्माण गरेमा संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मंत्रालयले सम्बन्धित स्थानीय निकायका सचिवलाई आवश्यक कारवाही गर्नेछ ।

२.२२. सडकको क्षेत्राधिकार भित्र बनेका गैर कानुनी संरचनाहरू हटाउने/नक्शा पास नगर्ने : सडकको क्षेत्राधिकार भित्र बनेका गैर कानुनी संरचनाहरूलाई शुन्य सहनशिलताको निति अपनाई भत्काइनेछ । साथै सडक मापदण्ड निर्माण हुनु अघि पूर्णरूपमा निर्माण सम्पन्न भईसकेका तर निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र नलिएका भवनहरूलाई समेत मापदण्ड पूरा गरेमा मात्र भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाण पत्र प्रदान गरिनेछ । आगामी दिनमा सडकको अतिक्रमणलाई हटाई यसको विस्तार कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

२.२३. भवन निर्माणमा वन्देज : जोखिम नक्सांकनका आधारमा जिल्ला देवी प्रकोप उद्धार समितिले बाढी, पैरो, भू-क्षय आदी जोखिमका आधारमा जोखिमयुक्त क्षेत्रको पहिचान गरी सो क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्न प्रतिबन्ध लगाउन नगरपालिकालाई सिफारिस गरेमा उक्त क्षेत्रमा नगरपालिकाले भवन निर्माण गर्न प्रतिबन्ध लगाउनेछ ।

२.२४. खुल्ला क्षेत्र सम्बन्धि व्यवस्था : नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा रहेका सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गाहरूको संरक्षण गर्नु पर्नेछ । त्यस्ता जग्गाहरूलाई खुल्ला क्षेत्रको रूपमा घोषण गरी सो क्षेत्रमा सार्वजनिक हरियाली पार्क तथा उद्यानहरूमा रुपान्तरण गर्नु पर्नेछ । सार्वजनिक, ऐलेनी, पर्ती जग्गाहरूलाई नेपाल सरकार (मन्त्री परिषद) को निर्याय विना कोही कसैलाई कुनै पनि प्रयोजनको लागि हकभोग हस्तान्तरण गर्न वा उपभोग गर्न सिफारिस गरिने छैन ।

३. आवासीय तथा गैर आवासीय क्षेत्रहरूको विकास निर्माण सम्बन्धि प्रावधानहरू :

घडेरी विकास, सामुहिक आवास, संयुक्त आवास जस्ता आवासीय क्षेत्रहरू र गैर आवासीय क्षेत्रहरूको लागि उपयोग, कभरेज, फ्लोर एरिया रेसियो -फार), सेट व्याक, खुल्ला ठाउ, उचाई, आवासीय इकाईहरूको संख्या तथा पार्किङ्ग मापदण्डहरू योजना/जोनिङ्ग

प्लान/मापदण्ड कोड वा सहरी विकास योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन मापदण्डमा व्यवस्था भएको प्रावधानहरु बमोजिम हुनेछ । यदी यी सवालहरुमा केही व्यवस्था गरिएको नभएमा वा व्याख्याको आवश्यकता परेमा नेपाल निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

३.१. भवन निर्माणमा नियन्त्रणको व्यवस्था : यी विनियमहरुको विषयवस्तु चवन उपयोग क्षेत्रभित्रका भवनहरुको लागि -आन्तरिक व्यवस्थाहरु (बाहेक) भवन मापदण्ड अनुसार कायम राख्ने हो । भवन निर्माण मापदण्ड बनि नसकेका क्षेत्रहरुमा वास्तविक आवश्यकता तथा सान्दर्भिक नियमहरुको आधारमा गापाले आवश्यक व्यवस्था गर्नेछ ।

३.२. पहाडी क्षेत्रमा भएका सहरी क्षेत्रका लागि विशेष व्यवस्था : पहाडी क्षेत्रहरुमा सहरी विकास योजनाहरुको लागि विभिन्न नर्मसहरु तथा मापदण्डहरु सुझाव गर्नुको आधारभूत उद्देश्य निर्णय प्रकृयाको लागि आधार प्रदान गर्नु नै हो । सुधार गरिएका नर्मसहरु तथा मापदण्डहरु सांकेतिक मात्र हुन् र स्थानीय भौतिक तथा वातावरणीय अवस्थाको विचार गरी उपयुक्त समयमा परिमार्जन गर्न सकिनेछ । कुनै पनि पेशागत/अनुसन्धान संस्थाले पर्वतीय क्षेत्रहरुको योजना तथा विकास सम्बन्धि बृहत स्थलगत मापदण्डहरु तयार गर्दा तल दिएका विषयहरुले असर पार्ने गर्दछ । यसले गर्दा यस्ता क्षेत्रहरुको सम्बन्धमा मापदण्ड निर्धारण गर्दा निम्न लिखित विषयहरुमा ध्यान पुऱ्याउन जरुरी हुन्छ :-

१. सूर्यको प्रकाश आउने, स्लोप तथा मोटरवाटो सम्मको पहुच दुरी ।
२. जनताको न्युनतम आवश्यकता र संरक्षणका सिद्धान्तहरु ।
३. जटील पर्वतीय धरातल र भौगर्भिक अवस्थाहरुलाई मिलने गरी नर्मसहरु तथा मापदण्डहरुमा आवश्यक लचकता ।
४. कार्यस्थल तथा आवास विचको सम्बन्ध ।
५. उर्जाको आवश्यकताहरु ।
६. यातायत, सञ्चार नेटवर्कको बैकल्पिक व्यवस्था ।
७. घुम्ती तथा आकस्मिक सुविधाहरु ।

३.३. पार्किङ्ग मापदण्ड : योजना/विकास योजना वा तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएका नर्मसहरु अनुसार विभिन्न प्रकारका विकास निर्माण कार्यको लागि पार्किङ्गको व्यवस्था गरिने छ । स्थानीय सवारी धनी, सार्वजनिक यातायतका साधन र पार्किङ्गको आवश्यकता अनुसार विभिन्न उपयोग/क्रियाकलापहरुको लागि पार्किङ्ग नर्मसहरु निर्धारण गर्नको लागि तल दिएको तालिकालाई आधार मान्न सकिन्छ ।

तालिका ३.२.१ : पार्किङ्ग मापदण्ड

सि.नं.	उपयोग/उपयोगका क्षेत्रहरु	१०० वर्गमीटर क्षेत्रका लागि इक्वीभेलेन्ट कार स्पेस (इ.सी.एस.)
१.	आवासीय: सामूहिक आवास, संयुक्त आवास, किताकाट गरिएको आवास (२५० वर्ग मीटर भन्दा माथि) र मिश्रित उपयोग	०.५०-१.५०
२.	व्यापारिक क्षेत्र :	
	क) थोक व्यापार तथा परिवहन क्षेत्र (पार्किङ्ग, लोडिङ्ग, अनलोडिङ्ग समेत)	१.५०-२.५०
	ख) नगर केन्द्र, जिल्ला केन्द्र, होटल, सिनेमा हल तथा अन्य	१.००-२.००
ग) सामुदायिक केन्द्र, स्थानीय बनार केन्द्र	०.५०-१.५०	
३.	सार्वजनिक तथा सामुदायिक सुविधाहरु	
	क) नर्सिङ्गहोम, अस्पतालहरु (सरकारी बाहेक अन्य) सामाजिक, सांस्कृतिक तथा अन्य संस्थाहरु, सरकारी तथा अर्ध सरकारी कार्यालयहरु	०.५०-१.५०
	ख) विद्यालयहरु, महाविद्यालय, विश्वविद्यालय, सरकारी अस्पतालहरु	०.२५-०.७५
४.	औद्योगिक: हल्का तथा सेवाजन्य उद्योगहरु, सामूहिक उद्योगहरु	०.२५-०.७५

नोट :

१. गाडी पार्क गर्ने ठाउहरुको व्यवस्था गर्दा मापदण्डहरु तल दिए अनुसार हुनेछ :
 - (क) खुल्ला पार्किङ्गको लागि प्रति इक्वीभेलेन्ट कार स्पेस १८ वर्ग मीटर ।
 - (ख) भुईँ तल्लाले ढाकेको पार्किङ्गको लागि प्रति इक्वीभेलेन्ट कार स्पेस २३ वर्ग मीटर ।
 - (ग) बेसमेण्टको लागि प्रति इक्वीभेलेन्ट कार स्पेस २८ वर्ग मीटर ।
२. उपयोग क्षेत्रहरुमा भुईँ तल्ला वा बेसमेण्टमा पार्किङ्ग गर्ने भए उपयुक्त मापदण्ड अनुसार पार्किङ्गको व्यवस्था गर्न सकिन्छ ।

३.३. विशेष उपयोगका क्षेत्रहरु :

३.३.१ आवासीय उपयोग क्षेत्र : आवासीय क्षेत्रलाई घडेरी विकास वा सामूहिक आवासको रूपमा विकास गरिन्छ । घडेरीको साइज, प्रत्येक घडेरीमा हुने आवास इकाइहरु, सेट व्याकहरु र भवनको तल्ला संख्या/उचाईको सन्दर्भमा विकासको स्वरूप कस्तो हुनु पर्छ निक्कै गर्न घनत्वको ढाचा (उच्च, मध्यम उच्च, न्युन मध्यम वा न्युनतम घनत्वहरु) निर्धारण गरिएको हुन्छ । गुरुयोजनामा व्यवस्था भए बमोजिमका नर्मसहरु तथा मापदण्डहरु अनुसार सहरी तथा सामाजिक पूर्वाधारहरुको व्यवस्था गरिन्छ । ले आउट योजनाहरुमा सामाजिक तथा सहरी पूर्वाधारलाई आवश्यक पर्ने विभिन्न साइटहरु/प्लटहरु देखाइएको हुन्छ । नक्शाहरु स्वीकृत गर्दा विभिन्न उपयोग/क्रियाकलापहरुको लागि र विभिन्न साइजका घडेरीहरुका लागि बनाइएका विकास निर्माण नर्मसहरुको प्रयोग गरिन्छ ।

३.३.२ आवासीय उपयोग क्षेत्र भित्र पर्ने भवनहरु : आवासीय ले आउट प्लटको भागको रूपमा रहेको आवासीय उपयोग क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न उपयोग क्रियाकलापहरुको लागि भवनहरु आवासीय घडेरीको साइज अनुसार लागू हुने कभरेज, फ्लोर एरिया रेसियो, उचाइ तथा अन्य सम्बन्धि नर्मसहरु पालना गरी निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

३.३.३ घडेरी विकास : तल लेखिएका कुराहरुमा मध्येनजर राखी आवासीय योजनाहरुको ले आउट, नर्मसहरुका तर्जुमा गरिएको हुन्छ ।

१. निर्माण भएपछि भवनहरुमा पर्याप्त प्रकाश तथा हावा आउने हुनु पर्छ ।
२. ध्वनी, धूलो तथा स्थानीय खतराबाट सुरक्षित हुनेछ ।
३. विभिन्न पारिवारिक आवश्यकताको लागि पर्याप्त खुला क्षेत्र हुनेछ ।
४. परिवहन तथा पहुँच सहज हुनेछन् र दर्घटनाको दृष्टिकोणबाट सुरक्षित हुनेछ ।
५. घडेरीको आकार तथा साइज सम्भव भए सम्म एकनास हुनेछ ।
६. लहरे घरहरु, छुट्टाछुट्टै घरहरु वा अन्य कुनै किसिमको रूपमा एकनासका आकार तथा ढाचा दिनका लागि घर क्रमवद्ध रूपमा मिलाएको हुनेछ ।

३.३.४ आवासीय क्षेत्रहरु : घडेरी आवास न्यून आय भएका समूहका लागि घडेरीको न्यूनतम साइज सामान्यतय ७० वर्ग मीटरभन्दा कमको हुनु हुदैन । तथापी जनताको औकात हेरी कुनै विशेष क्षेत्रलाई आवश्यक पर्ने प्रकारको आवासीय अनुसारको घडेरीको साइज फरक हुन सक्नेछ । प्रत्येक प्लटमा निर्माण गर्न अनुमति पाएको आवासीय इकाइहरुको संख्या पनि घडेरीको साइज निर्भर हुने गर्दछ । सामान्यतः प्रत्येक घडेरीमा दुई वटा आवास इकाइहरु निर्माण हुन सक्दछ । तथा ठूला साइजका प्लटहरुको सन्दर्भमा एउटा घडेरीमा एउटाभन्दा बढी आवास इकाइहरु निर्माण गर्न सकिने छ । आवास क्षेत्रका लागि तल तालिकामा विभिन्न साइजका घडेरीहरुका लागि लागू हुनु पर्ने कभरेज, फ्लोर एरिया रेसियो दिएको छ ।

फ्लोर एरिया रेसियोको व्यवस्था :

क्र.सं.	घडेरीको क्षेत्रफल व.मी.	अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज प्रतिशत	अधिकतम FAR
१.	७०-२५०	७०	१.७५
२.	२५०-१०००	६०	१.७५

अन्य व्यवस्था :

- बेसमेण्ट निर्माण गरिएको भए, पार्किङ्ग सेवाहरु तथा घरायसी भण्डारणको लागि उपयोग गर्न सकिनेछ । फ्लोर एरिया रेसियो ग्राउण्ड कभरेजका सम्बन्धमा नगरपालिकाले आफ्नो आवश्यकता र आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका मापदण्ड अनुसार फेरबदल गर्न सक्नेछ ।
- बेसमेण्ट क्षेत्रफल ग्राउण्ड कभरेज भन्दा बढी हुनु हुदैन ।
- तोकिएका नर्मसहरु अनुसार घडेरीको लागि पार्किङ्ग व्यवस्था हुनु पर्नेछ । अथवा आवागमनको ढाचामा कुन असर नपर्ने गरी ले आउट प्लानमा पार्किङ्गको व्यवस्था हुनु पर्नेछ ।

३.३.५ संयुक्त आवास : प्रत्येक आवास इकाइमा ४.५ व्यक्ति रहने अनुमान तथा विकास योजनामा दिएको घनत्व ढाचाको आधारमा आवास इकाइहरुको गणना गरिएको हुन्छ । कुनै क्षेत्रमा निर्माण गरिने भवनहरुको हकमा निश्चित उचाइ (अधिकतम सिमा) तोकन सक्नेछ । न्यूनतम घडेरीको साइज २,२५० व.मी. अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ५० प्रतिशत, अधिकतम फ्लोर एरिया रेसियो २.०० र अन्य सेवा सुविधाहरु राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार हुनेछ ।

नोट : १. बेसमेण्ट निर्माण गरिएको भए पार्किङ्ग सेवाहरु, अत्यावश्यक घरायसी भण्डारण तथा सुविधाहरुको लागि फ्लोर एरिया रेसियोमा समावेश नगरी उपयोग गर्न सकिनेछ । बेसमेण्टको परिमाण घडेरीको क्षेत्रफलको ३३ प्रतिशत देखि ५० प्रतिशत सम्म हुन सक्ने छ ।

२. पहुँच मार्ग न्यूनतम १२ मी. चौडा हुनु पर्नेछ ।

३.४ गैर आवासीय उपयोग क्षेत्र :

३.४.१ छात्रावास :

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ५० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेसियो १.७५
- पहुँचमार्ग न्यूनतम १२ मी.

३.४.२ पाहुना घर, बोर्डिङ्ग तथा लजहरु :

- न्यूनतम घडेरीको साइज ५०० वर्ग मीटर
- अधिकतम ४० प्रतिशत ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेसियो १.५
- पहुँचमार्ग न्यूनतम १२ मी.

३.४.३ धर्मशाला तथा रात्रि वास

- न्यूनतम घडेरीको साइज ८०० वर्ग मीटर

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.५
- पहुचमार्ग न्युनतम १२ मी.

३.४.४ स्थानीय पसलहरु

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ६० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.५

३.४.५ सामुदायिक केन्द्र :

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.५

३.४.६ थोक व्यापार/गोदामघर निर्माण

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.५
- पहुचमार्ग न्युनतम २० मी.

३.४.७ पेट्रोल पम्पहरु :

पेट्रोल पम्प तथा मर्मत संभार सेवा केन्द्र (सर्भिस स्टेशन) हरुको लागि तल दिइएका विनियमहरु सिफारिस गरिएको छ :

(क) सडक चौकबाट न्युनतम दुरी :

- ३० मीटरभन्दा कम चौडाई भएका साना सडकहरुका लागि ५० मीटर
- ३० मीटरभन्दा कम चौडाई भएका ठूला सडकहरुका लागि १०० मीटर

(ख) घडेरीको साइज :

- तेल मात्र भर्ने पेट्रोल पम्पको लागि ३० मी.* १७ मी.
- इन्धन भर्न एवं ममृत संभार सेवा दिने विसौनीको लागि न्युनतम साइज ३६ मी.* ३० मी.
- घडेरीको फ्रन्टेज ३० मीटर भन्दा कम हुनु हुदैन ।

(ग) नया पेट्रोल पम्पहरु :

- ग्राउण्ड कभरेज २० प्रतिशत
- नया पेट्रोल पम्पहरु २० मी. भन्दा कम चौडाई भएमा सडकहरुमा राखिने छैन ।
- फ्लोर एरिया रेस्यो
- अधिकतम उचाइ ६ मी.
- क्यानोपी अनुमति दिन सकिने । ग्राउण्ड कभरेज बराबर सेट व्याक रेखा भित्रको बराबर सम्म
- अगाडीको सेट व्याक न्युनतम ६ मी.
- सम्बन्धित निकायबाट (उद्योग मंत्रालय,आयल निगम, सडक विभाग आदी) स्वीकृत भएको हुनु पर्ने ।

३.४.८ होटेल :

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.५
- पहुचमार्ग न्युनतम १२ मी.
- बेसमेण्ट यदी पार्किङ्ग सेवाहरुमा उपयोग भएको भए फ्लोर एरिया रेस्योमा समावेस गर्न नपर्ने ।

३.४.९ औदोगिक क्षेत्र :

- समूह उद्योग र सेवा केन्द्र न्युनतम प्लट साइज २००० व.मी.
- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
- पहुचमार्ग न्युनतम १२ मी.
- बेसमेण्ट यदी पार्किङ्ग सेवाहरुमा उपयोग भएको भए फ्लोर एरिया रेस्योमा समावेस गर्न नपर्ने ।

३.५ बस टर्मिनल :

- जमिन तल्ला ५ प्रतिशत (यात्रीको सुविधाको लागि टिकट काउण्टर तथा कार्यालय)
- पहिलो तथा दोश्रो तललाको ठाउ हुलाक, प्रहरी चौकी तथा अन्य अत्यावश्यक सेवाहरु
- कभरेज र फ्लोर एरिया रेस्योमा बेसलाइन विसौनीहरु समावेश हुने छैन ।

३.६ सरकारी कार्यालय, एकिकृत कार्यालय कम्प्लेक्स :

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ५० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.७५
- एकिकृत कार्यालय कम्प्लेक्समा केन्द्रिय सरकारी कार्यालय, स्थानीय सरकारी कार्यालय, सार्वजनिक जिम्मेवारीका कार्यालयहरु तथा अदालतहरु समावेश हुनेछ ।

३.७ स्वास्थ्य संस्थाहरु : स्वास्थ्य संस्थाको हकमा नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मंत्रालयले स्वीकृत गरेको “निजी तथा गैर सरकारी स्वास्थ्य संस्था स्थापना संचालन निती, मापदण्ड एवं पूर्वाधार निर्देशिका” अनुसार हुने छ । उक्त निर्देशिकामा उल्लेख नभएका विषयहरुका हकमा तल लेखिएका मापदण्ड अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

३.७.१ अस्पताल :

- न्युनतम प्लट साइज ३००० वर्ग मीटर
- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ३५ प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.२५
- स्वास्थ्य सुविधाहरुको लागि नर्मसहरुमा अत्यावश्यक कर्मचारीहरुको लागि आवासको लागि प्रयोगमा ल्याइने क्षेत्र दिएको छ । त्यस्तो क्षेत्रमा समूह आवासको लागि तोकिएको विनियम लागू हुनेछ ।
- जमिन तल्ला मुनि बेसमेण्ट र ग्राउण्ड कभरेजका विस्तारलाई अनुमति दिईने छ र यसलाई पार्किङ्ग तथा यसलाई पार्किङ्ग तथा सेवाहरुको लागि प्रयोग गरिन्छ भने फ्लोर एरिया रेस्यो भित्र गणना गरिदैन ।

३.७.२ स्वास्थ्य केन्द्र/नर्सिङ्गहोम :

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ३५ प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो २.०
- बेसमेण्ट अस्पतालमा जस्तै हुने छ ।

३.८ शैक्षिक संस्थाहरु : शैक्षिक संस्थाहरुको हकमा नेपाल सरकार शिक्षा मंत्रालयले स्वीकृत गरेको तत् सम्बन्धि नियमावली अनुसार हुनेछ । त्यस्ता नियमावलीमा उल्लेख नभएका हकमा तल लेखिएको मापदण्ड अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

३.८.१ नर्सरी विद्यालय, प्राथमिक विद्यालय तथा उच्च माध्यमिक विद्यालय

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.२५
- बेसमेण्ट जमिन तल्लाको मुनि र ग्राउण्ड कभरेजको अधिकतम सीमा सम्म निर्माण गरिएमा फ्लोर एरिया रेस्योमा गणना गरिनेछ ।

३.८.२ महाविद्यालय :

- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ३० प्रतिशत
- अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.२५
- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज र फ्लोर एरिया रेस्यो भवनको लागि छुट्टयाएको क्षेत्रफलको आधारमा मात्र गणना गरिनेछ ।
- उल्लेखित कम्प्लेक्सहरुमा प्लटको कूल क्षेत्रफल तल दिइए अनुसार बाडफाइ गरिने छ :
 - (क) विद्यालय/महाविद्यालय भवन क्षेत्रफल
 - (ख) खेल मैदान क्षेत्र
 - (ग) पार्किङ्ग क्षेत्र
 - (घ) आवासीय तथा छात्रावास क्षेत्र

३.८.३ शैक्षिक तथा अनुसन्धान केन्द्र : ५ हेक्टर वा सो भन्दा बढी क्षेत्रफल भएका ठूला क्याम्पसहरु :

- यी विनियमहरु अन्तरगत विश्वविद्यालयहरु, इन्जिनियरिङ्ग तथा मेडिकल महाविद्यालयहरु र अन्य शैक्षिक तथा अनुसन्धान केन्द्रहरु समेत पर्दछन् । क्याम्पसलाई तीन भागमा विभाजित गरी तल लेखिए अनुसार विनियमहरु लागू गरिने छ ।
- प्रशासन सहित शैक्षिक - कुल जग्गाको क्षेत्रफलको ४५ प्रतिशत, अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ३० प्रतिशत, अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.२५ ।
- जमिन तल्ला मुनि बेसमेण्ट र ग्राउण्ड कभरेजको विस्तारलाई अनुमति दिईने छ र यसलाई पार्किङ्ग तथा सेवाहरुको लागि प्रयोग गरेमा भने फ्लोर एरिया रेस्यो भित्र गणना गरिदैन ।
- आवासीय क्षेत्र (कुल जग्गाको ३० प्रतिशत क्षेत्रफल) : समूह आवासको लागि व्यवस्था गरिए अनुसारको सब डिभिजन विनियमहरु यहा पनि लागू हुने छ ।

- खेलकुद तथा सांस्कृतिक क्रियाकलापहरू (कुल जग्गाको २५ प्रतिशत क्षेत्रफल) : अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज २० प्रतिशत अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो ०.५
 - पार्क तथा ल्याण्डस्केप (कुल जग्गाको १५ प्रतिशत क्षेत्रफल) : उपयुक्त ल्याण्डस्केप योजना यस क्षेत्रको लागि तयार गर्नु पर्ने हुन्छ ।
 - पहुच मार्ग न्यूनतम २० मीटर
- ३.९ अडिटोरियम/सामुदायिक हल :**
- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ३५ प्रतिशत
 - अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.०
 - पहुचमार्ग न्यूनतम २० मी.
- ३.१० धार्मिक स्थलहरू :**
- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ४० प्रतिशत
 - अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.०
 - जमिन तल्ला मुनि बेसमेण्ट र ग्राउण्ड कभरेजको विस्तारलाई अनुमति दिइने छ र यसलाई पार्किङ तथा सेवा सुविधाको लागि प्रयोग गरिएमा फ्लोर एरिया रेस्यो भित्र गणना गरिदैन ।
- ३.११ सुरक्षा सम्बन्धि सेवाहरू :**
- ३.११.१ प्रहरी चौकी :**
- अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ५० प्रतिशत
 - अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.२५
 - पहुचमार्ग न्यूनतम १२ मी.
- ३.११.२ सुरक्षाका दृष्टिकोणले संवेदनशिल क्षेत्रहरू :** निम्न क्षेत्रहरूलाई सुरक्षाका दृष्टिकोणले संवेदनशिल क्षेत्रको रूपमा राख्न सकिने छ ।
- (क) सुरक्षा सम्बन्धि सरकारी निकायहरू जस्तै नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, सशस्त्र प्रहरी आदी
- (ख) प्रमुख राजनैतिक पदाधिकारी, सवैधानिक निकायका पदाधिकारी, सरकारले तोकेको अन्य विशिष्ट महानुभावहरूको आवास क्षेत्र ।
- (ग) प्रमुख प्रशासनिक सरकारी कार्यालयहरू जस्तै जिल्ला प्रशासन कार्यालय, अदालतहरू कारागारहरू, सरकारी निकायहरू
- (घ) खानेपानीको भण्डारण वा मुहानको क्षेत्र, विद्युत उत्पादन गृह, दूरसंचारको प्रसारण टावर, पेट्रोलियम पदार्थको भण्डारण स्थल आदी
- (ङ) नेपाल सरकारले तोकेको अन्य संवेदनशिल क्षेत्रहरू :
- यस्ता क्षेत्र वरिपरिको निर्माण समबन्धि मापदण्ड नगरपालिकाले स्थानीय भौगोलिक अवस्था तथा आवश्यकता अनुसार निर्धारण गर्नेछ ।
- ३.१२ सार्वजनिक तथा अर्ध सार्वजनिक क्षेत्रहरू :**
- विशेष विनियमहरू नभएका क्षेत्रहरूको लागि सामान्यतः अधिकतम ग्राउण्ड कभरेज ३५ प्रतिशत अधिकतम फ्लोर एरिया रेस्यो १.००
- ४. सम्पदा भवन तथा प्राकृतिक सम्पदा क्षेत्र**
- ४.१ लागू गर्न सकिने :** सम्पदा स्थलहरूको संरचना तथा सम्बर्द्धनमा ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका भवनहरू, कलाकृतिहरू, सुन्दरता, वास्तुकला, सांस्कृतिक वा वातावरणीय रूपमा महत्वपूर्ण प्रकृति (सम्पदा भवन तथा सम्पदा ऐतिहासिक पूरातात्विक) वातावरणीय महत्वको प्राकृतिक स्वरुप भएका क्षेत्रहरू र सुन्दर दृष्य भएका ठाउहरू समावेश हुने छन् ।
- यो विनियम तल दिएका सम्पदा स्थलहरूमा लागू हुने छ :
- ऐतिहासिक वास्तुकला, सुन्दर, सांस्कृतिक वा वातावरणीय वा पूरातात्विक महत्वका भवनहरू, स्ट्रक्चरहरू, सडकहरू भएका स्थलहरू (यसपछि सूचिकृत सम्पदा भवनहरू/सूचिकृत सम्पदा स्थलहरू भएको गरिने)
 - पवित्र चिहानहरू, पर्वतहरू, जलकण्ड -यसको वरपरको क्षेत्र समेत) खुला क्षेत्रहरू, वन क्षेत्र आदी । यस पछि सूचिकृत प्राकृतिक विशेषता भएका स्थलहरू भनि सम्बोधन गरिने सबै स्थानहरू) उपयोग सरकारले जारी गर्ने सूचनामा सूचिकृत गरिने वा गाउ विकास समिति/प्राधिकरण/नगरपालिकाबाट पहिचान गरिनेछ ।
- ४.२ सम्पदा भवनहरूमा धनीहरूको जवाफदेहीता :** सम्पदा भवनहरू र सम्पदा स्थलहरू वा सम्पदा मार्गहरूमा रहेका भवनहरूका नियमित मर्मत संभार गर्नु सम्बन्धित जग्गा धनीहरूको कर्तव्य हुनेछ । सरकार वा नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवनहरू बाहेक अन्य भवनहरूको मर्मत संभारको कार्यमा नपाको जवाफदेहीता हुने छैन ।
- ४.३ विकास/पुनर्विकास/मर्मत आदी कार्यमा रोक :**
- (क) नपाको पूर्व स्विकृती बेगर उपर्युक्त सूचिकृत भवनहरू वा सूचिकृत स्थलहरू वा प्रकृतिक क्षेत्रमा भवनका रंगरोगन, विशेष स्वरुपमा फेरबदल गर्न वा प्लाष्टर गर्ने वा कुनै भागलाई भत्काउने कार्य गर्न दिइने छैन । यस्ता अनुमतिहरू प्रदान गर्दा सम्बन्धित निकायले सरकारले गठन गरेको सम्पदा सम्बर्द्धन समिति वा पुरातत्व विभागको राय सुभावा लिनु पर्नेछ र सो समिति वा विभागले दिएको सल्लाह अनुसार कार्य गर्नु पर्नेछ ।

(ख) सूचिकृत भवनहरू (सूचिकृत मार्ग वा स्थलमा रहेको) वा सूचिकृत प्राकृतिक स्वरूप वा सूचिकृत प्राकृतिक स्वरूप भएका क्षेत्रहरूको सिमानामा फेरबदल गर्दा भत्काउने वा फेरबदल/थप गर्न अनुमति दिनु भन्दा अगाडी जन साधारणबाट असहमति वा सुझावहरू आश्रयान गरिनु पर्दछ र सम्पदा सम्बर्द्धन समिति वा पुरातत्व विभागले त्यसमा ध्यान दिनु पर्नेछ ।

(ग) विशेष व्यवस्थामा लिखित रूपमा कारण देखाई पुनर्विचारको लागि नेपाले सम्पदा सम्बर्द्धन समिति वा पुरातत्व विभागमा लेखि पठाउन सक्नेछ । यस्ता पुनःविचार प्राप्त भएपछि सम्पदा सम्बर्द्धन समिति वा पुरातत्व विभागको निर्णय अन्तिम तथा बाध्यात्मक हुनेछ ।

४.४ सडक चौडाई : नगरको योजना/जोनिङ योजना/विकास योजना वा ले आउट योजना अन्तरगतका विद्यमान सडकहरू चौडाई गर्ने कार्य गर्दा विद्यमान सम्पदा भवनहरू वा सूचिकृत प्राकृतिक स्वरूप भएको क्षेत्रहरूमा असर पर्न सक्ने भवनहरूका सम्बन्धमा विचार पुऱ्याइने छ ।

४.५ खोला/नदी कुलो, ताल किनारामा निर्माण गर्ने सम्बन्धमा : आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र नेपाले खोला, नदी र ताल आदीको किसिम छुट्टयाई निर्माण सम्बन्धि प्रावधान राखिने छ । सामान्यतय खोला, नदी, ताल, कुलो आदी सँग जोडिएको जग्गामा निर्माण कार्यको अनुमति दिदा निम्नानुसार गरिने छ :

- नदी किनाराबाट ५० मीटर छाडी भवन निर्माण कार्य गर्ने ।
- खोलाको आकार र अवस्था हेरी किनाराबाट १० देखि ४० मीटर छाडी भवन निर्माण कार्य गर्ने ।
- ६ मीटर भन्दा माथिको खोल्साको किनाराबाट ३ मीटर छाडी भवन निर्माण कार्य गर्ने ।
- ३ देखि ६ मीटर सम्मको नहर/कुलो/खोल्साको किनाराबाट २ मीटर छाडी चवन निर्माण कार्य गर्ने ।
- ३ मीटर भन्दा कम कुलो/खोल्साको किनाराबाट १ मीटर छाडी भवन निर्माण कार्य गर्ने ।

यसरी छाडीएको जग्गालाई हरियाली क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु पर्नेछ ।

४.६ विद्युत प्रसारण लाइनको नजिकमा निर्माण गर्ने सम्बन्धमा : विद्युत प्रसारण लाइनमा नजिकको तारदेखि भवन संरचना सम्म तपसिल बमोजिमको सेटव्याक दुरी कायम गरिने छ ।

- (क) २२०V वा ४००V वितरण लाइन - १.२५ मीटर
- (ख) ११kV लाइन - १.५ मीटर
- (ग) ३३kV लाइन - १.२५ मीटर
- (घ) ६६kV लाइन - १.२५ मीटर
- (ङ) १३२kV लाइन - १.२५ मीटर

४.७ साइड मार्जिन राख्ने सम्बन्धमा : छिमेकीको जग्गा वा अन्य सार्वजनिक जग्गा तर्फ भूयाल, ढोका, भेन्टिलेटर लगायतका ओपेनिङ राख्न चाहेमा न्युनतम ३ फिट साइड मार्जिन अनिवार्य राख्नु पर्ने छ ।

५. अग्नी सुरक्षा सम्बन्धि प्रावधानहरू र सुरक्षा सम्बन्धि प्रावधानहरू :

५.१ दायरा (स्कोप) : यस भागमा बहु तल्ले भवनहरू (अग्ला भवनहरू) १५ मी. वा सो भन्दा बढी उचाइ भएका भवनहरू र तल दिइएको जस्तो ठूलो समूह जम्मा हुने स्थानहरूलाई आगलागीबाट बचाउन केही प्रावधानहरू समावेस गरिएको छ ।

- सभा भवन, संस्थागत भवन, शैक्षिक भवन (दुई तल्ला भन्दा बढी र १००० व.मी. भन्दा बढी निर्मित क्षेत्र भएका)
- व्यावसायिक उपयोग (प्लटको क्षेत्रफल ५०० व.मी. भन्दा बढी भएको)
- व्यापारिक (कुल ढाकेको क्षेत्रफल ७५० व.मी. भन्दा बढी भएको)
- होटेल
- अस्पताल तथा नर्सिङ्गहोम
- जमिन मुनिका भवनहरू
- औद्योगिक भण्डारणहरू
- बैठक/पार्टी प्यालेस/हलहरू
- खतरापूर्ण उपयोगहरू

५.२ अनुमति लिने विधि :

(क) सम्बन्धित डिभिजन कार्यालयको प्रमुखले मापदण्ड/भवन संहिता अनुसार पेश भएका योजनाहरू अग्नी सुरक्षाका प्रावधानहरू र आगलागीबाट बच्ने उपायहरू अनुसार भए नभएको सुनिश्चित गर्ने छ । यस्ता योजनाहरू परीक्षण गरिनेछ र नियम पूर्वक हस्ताक्षर गरी योजनाहरूको २ प्रति कार्यन्वयनको लागि भवन निर्माण अनुमति दिने नविस/प्राधिकरण/नगरपालिकामा पठाउनेछ ।

(ख) स्वीकृती भए अनुसार अग्नी प्रतिरोधक संयन्त्र स्थापना भए पछि र इजाजत प्राप्त अग्नी परिक्षक दाता/आर्किटेक्टबाट नियमानुसार परीक्षण तथा प्रमाणित भई सके पछि भवनको धनी/निर्माण कर्ताले नगरपालिकामा आवश्यक सबै प्रमाण तथा स्वीकृती पत्र पेश गर्ने पर्नेछ ।

(ग) उक्त अनुरोध प्राप्त भए पछि नपाको अधिकृतले पूर्ण रूपले अग्नी सुरक्षा उपायहरू कार्यान्वयन गरी साइट निरीक्षण गरी अग्नी सुरक्षा प्रमाणपत्र जारी गर्नेछ ।

(घ) निरीक्षणको दौरानमा कुनै कमी भेटाइएमा नगरपालिकाले सुधारको लागि जानकारी गराउने छ र जानकारी अनुसार सम्बन्धित घरधनी/निर्माण कर्ताले गर्नु पर्नेछ ।

५.४ शुल्क : अग्ला भवनहरूमा अग्नी प्रतिरोधक सेवालाई सञ्चालन गर्न आवश्यक अग्नी प्रतिरोधक सुविधाहरू बढी लिने निवेदकहरूले अग्नी सुरक्षा प्रमाण पत्र प्राप्त गर्न आवश्यक प्रमाणपत्रहरू र योजनाहरूको सेटको साथै न.पा.लाई तिर्नु पर्ने शुल्क न.पा.ले तोके बमोजिम हुनेछ ।

५.५ विविध : यी मापदण्डहरू र नेपालको राष्ट्रिय भवन संहितामा व्यवस्था भएका प्रावधानहरूको अतिरिक्त उपयोग, उचाई, विकासको कारणबाट सृजना भएको विशेष आगलागी खतराको आधारमा अग्नी सुरक्षाको दृष्टिकोणले भवनको उपयुक्त व्यवस्थाहरू गर्न अनुमति दिन सकिने छ ।

५.६ पहुचको माध्यम : अन्य कुनै भवनको पहुचको माध्यमलाई वञ्चित गर्ने गरी कुनै पनि भवन निर्माण गर्न दिइने छैन ।

५.६.१ चवन निर्माण गर्ने प्रत्येक व्यक्तिले कुनै पनि बेला पहुचको माध्यमको रूपमा छुट्टयाइएको क्षेत्रमा अतिक्रमण हुने गरी कुनै भवन निर्माण गर्न गराउन वा पुनःनिर्माण गर्न दिइने छैन ।

५.६.२ संयुक्त आवास/बहु तल्ले (५ तल्ला भन्दा अग्लो) भवनहरूका लागि तल दिएका प्रावधानहरू र पहुचको माध्यम लागू हुनेछ ।

(क) भवन तिर फर्केको मुख्य सडकको चौडाई १२ मीटर भन्दा कम हुने छैन ।

(ख) पहुच मार्गमा कुनै घुमाउरो भएमा दमकलहरू फर्कन सक्ने गरी पर्याप्त चौडाई हुनु पर्नेछ । टर्निङ सर्कल ९ मी.रेडियस भन्दा कमको हुने छैन ।

(ग) नपाको अधिकृतको सल्लाहमा भवन भित्र जाने पहुच र भवनको चारै तर्फ ६ मी. चौडाई सम्मको खुल्ला क्षेत्र हुने गरी ले आउटको डिजाइन गरिने छ । दमकलको बोझ लिन सकिने गरी पहुच तथा खुल्ला क्षेत्रहरूको कडा सतहको हुनेछ । उपयुक्त खुल्ला क्षेत्र कुनै अड्चन नभएको हुनुको साथै गाडी चलाउन सक्ने हुनु पर्नेछ ।

(घ) दमकलको सहज पहुच हुने गरी भवन क्षेत्रको मुख्य प्रवेश द्वार पर्याप्त चौडाईको हुनु पर्नेछ । चौडाई कुनै हालतमा पनि ५ मीटर भन्दा कमको हुने छैन । प्रवेश द्वार प्लटभित्रको बाहिरी पहुचमार्ग दमकलहरू आउन जान बाधा नहुने गरी चवन क्षेत्रको कम्पाउण्ड भित्रै फर्काई राख्न मिल्ने हुनु पर्नेछ । मुख्य प्रवेश द्वारमा राखिएको भए सो को उचाई ५ मीटर भन्दा कम हुने छैन ।

(ङ) एउटै योजना क्षेत्रमा निर्माण हुने बहु तल्ले समुह आवास आयोजनाहरूको लागि पहुच मार्ग २० मी. वा स्थानीय निकायको प्लान/विकास योजनामा व्यवस्था भए अनुसार हुनेछ । छुट्टाछुट्टै भवनहरू विचको ठाउ घटीमा ६ मी. चौडाईको हुनु पर्नेछ ।

५.६.३ चवा वरिपरिको बाहिरी खुल्ला क्षेत्र सम्बन्धि प्रावधानहरू :

(क) तोकिएका भवनहरूको सेट व्याकहरू लोकल एरिया प्लान, भू-उपयोग योजना, ले आउट योजना, सामान्य विकास योजनामा व्यवस्था भए अनुसार हुनेछ ।

(ख) संयुक्त आवास/बहु तल्ले अग्ला भवनका लागि तालिकामा लेखिए अनुसार खुल्ला क्षेत्र राख्दा उपयुक्त हुनेछ ।

तालिका ६: भवन वरिपरिको बाहिरी खुल्ला क्षेत्रहरू सम्बन्धि प्रावधानहरू

सि.नं.	अधिकतम भवनको उचाई (मी.)	भवनको चारैतर्फ खुल्ला छोड्नु पर्ने बाहिरी खुल्ला क्षेत्र मीटरमा (प्लट अगाडी र पछाडी दुवै तर्फ)
१.	१७ मीटर सम्म	तोकिएको सेट व्याक अनुसार
२.	१८-३३	६ मीटर
३.	३४-५४	१० मीटर
४.	५५ भन्दा माथि	१५ मीटर

५.७ निकास सम्बन्धि आवश्यकताहरू : निम्न लिखित सामान्य आवश्यकताहरू कुनै पनि निकासको लागि लागू हुने छ :

(क) आगलागी वा अन्य आकस्मिक अवस्था आइपरेमा भवन भित्रका व्यक्तिहरूलाई सुरक्षित रूपमा बाहिर ल्याउने गरी प्रत्येक भवनमा निकासको व्यवस्था गरिएको हुनु पर्नेछ ।

(ख) प्रत्येक भवनमा निकासको व्यवस्था यस मापदण्ड अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(ग) सबै निकासहरू बाधा अड्चनबाट मुक्त हुनु पर्दछ ।

(घ) न्युनतम आवश्यकता भन्दा कम हुने गरी निकासहरूको संख्या चौडाई आदीमा कमी आउने गरी कुनै पनि भवनमा परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।

(ङ) निकासहरू राम्ररी प्रष्ट देखिने हुनु पर्दछ र त्यहासम्म पुग्ने मार्गहरू उपयुक्त चिन्हहरू राखि प्रष्ट रूपमा देखाइएको हुनु पर्नेछ ।

(च) सबै निकास पुग्ने बाटोहरू राम्ररी उज्यालो पारिएको हुनु पर्नेछ ।

(छ) आगलागी प्रतिरोधक औजारहरू निकास संगै राखिएको भए सही ठाउमा राख्नुको साथै प्रष्ट रूपमा देखिने गरी राख्नु पर्नेछ र तिनले निकास मार्गमा अवरोध पुऱ्याउन दिनु हुँदैन निकास मार्गको दुवै तर्फबाट यिनको अवस्थिती प्रष्ट रूपले देखिने हुनु पर्दछ ।

(ज) आवश्यकता भए अनुसार तत्काल भवन भित्र बस्नेहरूलाई भवन खाली गराउन Alarm संयन्त्रहरू जडान गरिने छ ।

(झ) घर कम्पाउण्ड बाहिर वा सडक सम्म पुग्न निर्बाध रूपमा निकास हुनु पर्नेछ ।

५.८ निकासको प्रकार :

(क) निकासहरू तर्सो वा ठाडो प्रकारको हुनेछ । निकास भित्री भन्दा, बाहिरी भन्दा, राम्प बरण्डा वा टेरेस पुग्न सक्ने ढोकाको बाटो, करिडर आदी हुन सक्छ । सडक वा भवनको छाना सम्म पहुच भएको निकासमा त्यही सरहको अर्को जोडिएको भवन सम्म पुग्ने तेर्सो निकास पनि समावेश हुन सक्छ ।

(ख) लिफ्ट, एस्कालिटर र घुम्ने ढोकाहरूलाई निकास मान्न सकिने छैन ।

नोट : आपतकालिन निकास सम्बन्धि अन्य व्यवस्थाहरू राष्ट्रिय भवन संहितामा उल्लेख गरिए अनुसार हुनेछ ।

५.९ जमिन मुनिको तल्ला (बेसमेण्ट) :

भू-उपयोग योजना/जोनिङ्ग योजना अन्तरगत तोकिएका भू-उपयोग तथा अन्य प्रावधानहरू अनुसार नपाले बेसमेण्ट निर्माणको लागि अनुमति दिन सक्नेछ । बेसमेण्टको लागि निम्न आवश्यकताहरू रहने छन् :

(क) प्रत्येक बेसमेण्ट सबै भागमा भूइ देखि सोलिङ्ग सम्म २.५ मी. भन्दा कम उचाईको वा ४.५ मी.भन्दा बढी उचाईको हुने छैन ।
(ख) पर्याप्त भेन्टिलेसनको व्यवस्था बेसमेण्टमा गरिने छ । भवन मापदण्ड अनुसार खास उपयोगको लागि आवश्यक पर्ने मापदण्ड बेशमेण्टको लागि पनि लागू हुने छ । कुनै कमी भएमा ब्लोअर, एक्फस्ट पंखा (५० व.मी.को लागि एउटाको दरले), एयर कण्डिसनिङ्ग सिस्टम आदीबाट सो कमी पूर्ति गर्न सकिने छ ।

(ग) सतह ढल बेशमेण्ट भित्र नछिरोस् भन्नाको लागि आवश्यक व्यवस्थाहरू गरिने छ । यस प्रयोजनका लागि पानी बाहिर फाल्ने पम्प (-डिवाटरिङ्ग पम्प) को व्यवस्था गरिने छ ।

(घ) बेशमेण्टको गारोहरू र भूइहरू पानी नपस्ने हुनु पर्दछ । यीनको डिजाइनमा वरिपरिको माटो तथा Moisture को असरलाई समावेश गरिएको हुन्छ र पर्याप्त ड्र्याम्प प्रुफिङको व्यवस्था गरिएको हुन्छ ।

(ङ) बेशमेण्ट सम्मको पहुच भवनमा पहुच दिने वैकल्पिक भन्दाबाट हुनेछ । सडकबाट सोभै प्रवेशको अनुमति दिइने छैन । बेशमेण्टको भन्दा २ घण्टा भन्दा कम नहुने अग्नी प्रतिरोधक क्षमता भएको निर्माण प्रविधि प्रयोग गरि निर्माण गरिने छ ।

(च) सँगैको सम्पत्तिमा जोडिएको छुट्टै प्लटहरू निम्न लिखित शर्तहरूमा बेशमेण्टको अनुमति दिइनेछ :

१. घरधनीले नगरपालिकालाई सँगैको सम्पत्तिमा निजबाट भएको कुनै पनि क्षतिबारे जानकारी दिनु पर्नेछ ।

२. बेशमेण्टको कुनै भाग भवन रेखाको बाहिर परेको छ भने त्यो जमिन सँगै गिकज भएको हुनु पर्दछ ।

(छ) बेशमेण्टको पार्टिसनलाई अनुमति दिएको भए कुनै पनि भाग ५० व.मी. भन्दा भन्दा कमको हुने छैन र प्रत्येक भागमा भेन्टिलेसन सम्बन्धि मापदण्ड पालना भएको हुनु पर्नेछ । साथै अग्नी प्रतिरोधकको नर्मसहरू पनि लागू हुने छ ।

५.१० हेलीप्याडको व्यवस्था :

५० मीटर वा सो भन्दा माथिका अग्ला घरहरूमा हेलीप्याडको व्यवस्था हुनु पर्नेछ । यस सम्बन्धि स्वीकृतीको कार्य नागरिक उड्डयन प्राधिकरणको सिफारिसमा नगरपालिकाबाट हुनेछ ।

५.११ सर्भिस डक्ट/रिफ्युज सुट :

(क) सर्भिस डक्टहरू २ घण्टा अग्नी प्रतिरोधक क्षमता भएको गारो तथा ढोकाले घेरिएको हुनु पर्दछ । यदी डक्टहरू १० व.मी. भन्दा ठूला छन् भने भुइले तिनलाई सिल गर्नु पर्नेछ । तर पाइपहरू छिराउन उपयुक्त ओपनिङ्ग अर्थात खुला स्थानहरू राखिउको हुनु पर्ने छ । खाली ठाउहरू सबै सिल हुनु पर्दछ ।

(ख) रिफ्युज सुट २ घण्टा भन्दा बढी अग्नी प्रतिरोधक क्षमता भएको आगोले नखाने सामाग्रीबाट बनेको हुनु पर्नेछ । सुटहरू निकासबाट सके सम्म टाढा राखिनु पर्दछ ।

(ग) तिनीहरूलाई भन्दाबाट गारो र एयर कण्डिसनिङ्ग आदीमा राखिने छैन ।

५.१२ विद्युतीय सेवा सम्बन्धि प्रावधानहरू :

(क) विद्युत वितरण केवलहरू/वाइरिङ्ग छुट्टै डक्टमा राखिएको हुनु पर्दछ । डक्टको क्षेत्र अग्नी प्रतिरोधक क्षमता भएको आगोले नखाने सामाग्रीबाट प्रत्येक तल्लामा सिल गरिएको हुनु पर्दछ ।

(ख) पानीको मेन लाइन, टेलिफोन तारहरू, इन्टरकम लाइनहरू ग्यास पाइपहरू तथा अन्य सेवाका लाइनहरू विद्युत तारको डक्टमा राखिने छैन ।

(ग) शाफ्टहरू फल्स सिलिङ्ग भएर जाने मध्यम तथा न्युन भोल्टेजको वायरिङ्गलाई मेटल कन्ड्युटबाट लागिने छ । फल्स सिलिङ्ग माथि विद्युत वा अन्य सेवाको लागि गरिने कुनै पनि २३० भोल्टेज वायरिङ्गको ६६० भोल्टेज ग्रेड इन्सुलेसन हुन पर्दछ । आफ्नो सस्पेन्सनको लागि प्रयोग गरिने सबै फिक्चर सहितको फल्स सिलिङ्गमा आगो नलाग्ने सामाग्रीबाट बनेको हुनु पर्दछ ।

(घ) विद्युतिय सर्किटहरूमा एम.सि.वि.को व्यवस्था गरिने छ ।

५.१२.१ भन्दा र करिडरका बत्तीहरू :

भन्दा र करिडरका बत्तीहरूका लागि छुट्टै सर्किटहरू हुनेछन् । कुनै पनि बखत आगो निभाउने स्टाफ सहज पहुच हुने गरी जमिन तल्लाबाट एउटा स्वीच जडान गरी सञ्चालन गर्न सक्ने गरी यिनहरूलाई छुट्टै जोडिने छ । आपत परेको बेला फ्युज राख्न नपर्ने गर्न मिनि सर्किट ब्रेकर किसिमको हुनु पर्दछ । आपतकालीन भन्दा र करिडरमा राखिने छ ।
(क) भन्दा र करिडरका बत्तीहरूलाई विद्युत आपूर्तिको वैकल्पिक श्रोत संग पनि जोडिएको हुनु पर्नेछ ।
(ख) एकै पटक २ वटा श्रोतमा जोड्न नदिन, भन्दा तथा करिडरमा जडान गरिएका बत्तीहरू डबल थ्रो स्वीचहरू जडान गरी उपयुक्त व्यवस्था गरिने छ । स्ट्यान्डवाइ सप्लाई बन्द गर्न सेवा कक्षमा डबल थ्रो स्वीच राखिने छ ।

५.१३ एयर कण्डिसन :

(क) आगो र धुवा एउटा तल्लाबाट अन्य तल्ला वा बाहिरबाट कुनै मानिस बसेको भवन तथा स्ट्रक्चरमा फैलिने खतरालाई न्युन गर्न सकिने गरी ए.सि. सिस्टम जडान तथा संभार गरिनु पर्दछ ।

- (ख) एउटा तल्ला भन्दा बढी तल्लामा हावा सञ्चालन गर्ने ए.सि. सिस्टमहरू आगलागी भएमा स्वत बन्द हुने गरी डिजाइन गरिएको र आगो वा धुवा फैंलिन नदिने ड्याम्परहरू राखिएको हुनु पर्दछ । यस्तो सिस्टममा आगलागी भएमा पंखाहरू स्वत बन्द हुने कन्ट्रोलहरू राखिनु पर्दछ । यी पंखाहरू आगलागीबाट आउने धुवा फ्याक्नका लागि राखिएको भए चालु अवस्थामा रहन सक्ने छ ।
- (ग) १००० व्यक्ति भन्दा बढी अटाउने ठूला सभाकक्षहरू, ठूला डिपार्टमेण्ट स्टोरहरू वा एउटै ब्लकमा १०० वटा भन्दा बढी कोठा भएका छात्रावासको लागि व्यवस्था गरिने ए.सि. सिस्टम धुवाको संचारणलाई रोक्नका लागि प्रभावकारी बनाइनु पर्दछ । एयर फिल्टरहरूमा आगलागी भएमा वा अन्य कारणबाट आगलागी भएमा पंखाहरू र डाम्परहरूलाई नियन्त्रण गर्न स्मोक सेन्सीटिभि डिभाइसलाई क्रियासिल गर्न पर्याप्त ताप नभएता पनि यस्ता उपायहरूमा स्वीकृत प्रभावकारी स्मोक सेन्सीटिभि कन्ट्रोलहरू हुनु पर्नेछ ।

५.१४ अग्नी प्रतिरोधक यन्त्र जडान सम्बन्धि : नपाका अधिकृतले उल्लेखित जडानहरू आवश्यक ठाउमा उपयोग अनुसारको उपयुक्त स्पेसिफिकेसन अनुसार अग्नी प्रतिरोधक यन्त्र जडानहरू राखिने छ । यस्ता यन्त्र फिक्स्ड कार्वनडाई अक्साइड/फोम वाटर स्प्रे एक्टीडग्युसी सिस्टम आदी जस्ता व्यवस्था भएको हुनेछन् ।

५.१५ अग्नी सुचक यन्त्र : आवासिय भवनहरूको साथै १५ मीटर वा सो भन्दा बढी उचाइ भएको सबै भवनहरूमा अग्नी सुचक यन्त्र जडान गरिएको हुनु पर्दछ ।

- (क) आवास इकाइहरू वा प्लान्टहरू भएको बोर्डिङ्ग छात्रावास जस्ता सबै आवासिय भवनहरूमा प्रत्येक तल्लामा एक वा बढी कल बक्सहरू राखी हातबाट बल्ने विद्युतीय अग्नी सुचक यन्त्र जडान भएको हुनेछ । २२.५ मी.भन्दा बढी हिड्न नपर्ने गरी आ-आफ्नो तल्ला अनुसार कल बक्सराख्ने डाउ एकिन गरिनेछ ।
- (ख) कल बक्सहरू कुनै चल्ने भाग भएको ब्रेक ग्लास टाइपबाट बनाइएको हुनेछ । कल बक्स सञ्चालन गर्ने व्यक्तिले केही नगरी कुनै नियन्त्रण कक्षबाट स्वतः कल प्रसारण गर्न सक्नेछ ।
- (ग) कुनै पनि कल बक्स क्रियासिल हुदातल्लामा रहेका सबैले सुनोस भन्नाको लागि एक वा बढी साउण्डरहरूबाट आवाज आउने गरी कल बक्सहरू मिलाएको हुनेछ ।
- (घ) बहिर्गमनका बाटाहरूमा बाधा नगरिनुको साथै दुवै दिशाबाट तिनीहरू राखिएको ठाउ देखिने गरी कल बक्सहरू जडान गरिएको हुनेछ । कल बक्सको बेश भूइ सतहबाट १.५ मी. उचाइको हुनेछ ।
- (ङ) माथि लेखिएका बाहेक सबै भवनहरूमा हातले सञ्चालन हुने विद्युतीय अग्नी सुचक यन्त्रको अतिरिक्त स्वचालित अग्नी सुचक यन्त्र पनि जडान गरिएको हुनेछ ।

पुनश्च : बजारमा धेरै प्रकारका फायर डिटेक्टरहरू उपलब्ध छन् । प्रत्येकको उपयोग सिमित छ । त्यसकारण खतराको प्रकार तथा भवनको स्ट्रक्चर हेरी उपयुक्त डिटेक्टरको छनौट गर्नु पर्नेछ ।

५.१६ नियन्त्रण कक्ष : विभिन्न तल्लाहरूबाट सन्देशहरू पाउन भवनको प्रवेश तल्लामा सबै तल्लाहरू र सबै सुविधाहरूको संचार व्यवस्था भएको नियन्त्रण कक्ष राखिने छ । यस कक्षमा फायर फाइटिङ औजारहरू र तिनका जडानहरू बारे विस्तृत जानकारीको साथै फ्लोर प्लानहरूको विस्तृत विवरणहरू राखिएको हुन्छ । सबै तल्लाहरूमा फायर डिटेक्सन र अलार्म सिस्टम संग जोडिएका सुचना बोर्डहरू मार्फत कुनै पनि तल्लामा भएको आगलागीको जानकारी थाहा पाउने सुविधा पनि नियन्त्रण कक्षमा नै राखिएको हुन्छ । नियन्त्रण कक्षमा कार्यरत कर्मचारी सबै प्रकारका सेवाहरू, फायर फाइटिङ औजारहरू तथा जडानहरू प्रति जवाफदेही रहने छन् । तालिम प्राप्त फायर फाइटिङ कर्मचारीहरूबाट नियन्त्रण कक्ष २४ सै घण्टा सञ्चालन गरिएको हुन्छ ।

५.१७ भवन निर्माणमा प्रयोग हुने सामग्रीहरू :

- (क) पार्टीसन, गारो प्यानल, फल्स सिलिङ्ग आदीको लागि प्रज्वलन सामग्रीहरू प्रयोग गरिने छैन । आगो लागेमा टक्सीक ग्यास/धुवा निकाल्ने कुनै पनि सामग्री पार्टीसन, गारो प्यानल, फल्स सिलिङ्ग आदीको लागि प्रयोग गरिने छैन । सम्पूर्ण फल्स सिलिङ्गमा फ्रेमवर्क धातुको हुनेछ र यसको लागि काठको प्रयोग गरिने छैन ।
- (ख) स्ट्रक्चरको निर्माण सामग्रीहरू राष्ट्रिय भवन संहिता अनुसारको हुनेछ ।
न.वि.स./प्राधिकरण/न.पा.ले निर्णय गरी आफ्नो अधिकार क्षेत्र सडकको सिमाना (राइट अफ वे), भू उपयोग, नक्शा, खोलानालाहरूको सिमाना आदी खुलाउने गरी अनुसूचीहरू संलग्न गर्नु पर्ने छ । यी अनुसूचीहरू यस मापदण्डको अभिन्न अंगको रूपमा रहनेछ ।

अनुसूची १ :- सडकको सिमाना

अनुसूची २ :- भू उपयोग नक्शा

अनुसूची ३ :- खोला, नालाहरूको सिमाना

अनुसूची ४ :- भवन डिजाइन सम्बन्धि विस्तृत नक्शाहरू (भवनको विभिन्न स्थानहरू स्पष्ट खुलाउने)

अनुसूची ५ :- सहर डिजाइन सम्बन्धि विस्तृत नक्साहरू (सहरी पूर्वाधारको विस्तृत विवरण खुलाउने गरी)

अनुसूची ६ :- सेट व्याक, लाइट प्लेन र फ्लोर एरिया रेसियो सम्बन्धि स्केच

(क) सेट व्याक र लाइट प्लेन

(ख) फ्लोर एरिया रेसियो (फार)

६. घरनक्सा नियमित सम्बन्धि विशेष व्यवस्था :

६.१ घर नक्सा नियमित गर्दा तत्कालिन अवस्थामा तोकिएको सेट व्याकलाई आधार मानि वा सेट व्याक दुरी तोकनु अगावै निर्माण भएको भरहरूलाई सेट व्याक दुरी नपुगेका कारण घरनक्सा नियमित गर्न अप्ठ्यारो पर्ने छैन ।

- ६.२ घरनक्सा नियमित गर्नु पर्ने समय अवधि : विद्युत तथा पानी नजोडेका, धुरीकर नतिरेका, नगरसभाबाट यो मापदण्ड स्वीकृत भै लागू हुनु अगावै निर्माण सम्पन्न वा निर्माणाधिन रहेका घरहरू, पुरानो जग मात्र निर्माण भएका घरहरूको २०७४ माघ मसान्त सम्ममा नियमित गर्न निवेदन दिई सक्नु पर्ने छ । अन्यथा तत् पश्चात त्यस्ता घरहरूलाई नियमित प्रक्रियामा लगिने छैन । त्यस्ता घरधनीहरूले नया मापदण्ड बमोजिम मात्रै घर निर्माण वा नक्सा पास गर्न सक्नेछन् ।
- ६.३ यस अघि धुरीकर तिरी सकेका घरहरूलाई नियमित गर्दा २०७४ साउन मसान्त भित्र लाग्ने दस्तुरमा ३३ प्रतिशत छुट दिने र २०७४ माघ मसान्तसम्म नयाँ दस्तुर लिइने छ ।
- ६.४ घरनक्सा नियमित गर्दा नगरपालिका क्षेत्र भित्रका सडकहरूमा (Strategic Road बाहेक) यदी छज्जा वा पेटी मात्र हाल कायम भएको बाटोको क्षेत्राधिकार भित्र परेमा तथा त्यस्ता संरचनाको कारणले तत्काल सार्वजनिक आवागमनमा असर नपर्ने देखिएमा उक्त छज्जा, पेटी नगरपालिका वा सम्बन्धित निकायबाट भत्काउन आदेश दिने बखत घरधनी आफैले भत्काउने कबुलियतनामा गरेमा मात्र घरनक्सा नियमित गरिनेछ । तर सडक क्षेत्राधिकार (Structural Component (wall,pillar etc) परेमा घरनक्सा नियमित गरिने छैन । तर तत्कालिन अवस्थामा साविक गा.वि.स वा नगरपालिकाले कायम गरेको सडक मापदण्ड पालना गरी स्वीकृत नक्सा बमोजिम निर्माण भएका घरहरूको हकमा हाल कायम भएको सडक क्षेत्राधिकार भित्र परेका घर नगरपालिका वा सम्बन्धित निकायले भत्काउन आदेश दिएका बखत घरधनी आफैले भत्काउने कबुलियतनामा गरेमा मात्र घरनक्सा नियमित गरिनेछ ।
- ६.६ घरनक्सा नियमित गर्दा Strategic Road का मोहोडामा रहेका घरहरूको सडक क्षेत्राधिकार भित्र छज्जा, पेटी आदी परेमा उक्त घरहरूको नक्सा नियमित गरिने छैन । उक्त सडक क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने भाग भत्काई उक्त घरको घरनक्सा नियमित गर्न सकिनेछ । तर Strategic Road मा अन्य क्षेत्रमा जस्तो कबुलियतनामा गरी नक्सा नियमित गर्न सकिने छैन ।
- ६.७ घरनक्सा नियमित गर्दा फिल्ड नक्शामा कायम रहेका सार्वजनिक क्षेत्र -कुलो, खोला, खोल्सा,वाटो जंगल आदी) रहेको क्षेत्र मिचेर बनाइएको घरको घरनक्सा नियमित गरिने छैन ।
- ६.८ पुरानो घरको घरनक्सा पेश गर्दा एक प्रति फोटो सहित पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ६.९ यस अघि निर्माण सम्पन्न भई धुरीकर तिरी आएका, साविक गा.वि.स.मा घरनक्सा दर्ता भएका वा नया घरहरूका लागि ३ (तीन) तला सम्म (३५') मात्र निर्माण सम्पन्न प्रदान गर्न सकिनेछ ।
- ७. तला थप इजाजत सम्बन्धि व्यवस्था :**
- ७.१ पुराना घरहरूको हकमा :**
- (क) ९"*९" वा ९"*१२" पिलर भएका यस अघि निर्माण सम्पन्न भई धुरीकर तिरी आएका, साविक गा.वि.स. वा नगरपालिकाका घरनक्सा दर्ता भएका वा नभएका घरहरूका लागि नेपाल इन्जिनियरिङ काउन्सिलमा दर्ता भएका आर्किटेक्ट इन्जिनियरबाट सो वन तलन थप गर्न उपयुक्त छ भनि प्रमाणित गरेमा मात्रै हिलो तला RCC Slab र दोश्रो तला Light weight Roof (जस्तापाता आदीको) लागि १.५ तला थप गर्न अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ । तर क्षेत्रफल १००० व.फिट भन्दा माथि भएमा पहिलो तलामा क्षेत्रफल घटाई ९९९ व.फि. भन्दा कम र दोश्रो तलामा आधा भाग मात्र निर्माण गर्ने पर्नेछ ।
- (ख) यदी माथि उल्लेखित बुदा नं. क को उल्लंघन गरी भवन निर्माण गरेमा घरनक्सा नियमित गरिने छैन । साथै त्यस्ता भवनहरूलाई नगरपालिकाले भत्काउन आदेश दिन सक्नेछ ।
- (ग) पुराना घरहरू तला थप गर्दा हालको सडक अधिकार क्षेत्र र तोकिएको सेट व्याक मापदण्ड पूर्ण रूपमा पालना गर्नु पर्नेछ । साथै Lintel band, Sill band लगायतका सुरक्षित प्रविधि अनिवार्य अपनाउनु पर्नेछ ।
- (ङ) माथि जे लेखिएको भएता पनि पुरानो घरमा तला थप गर्दा परामर्शदाताको सिफारिसको साथसाथै पिलरमा छड संख्या, साइज र अन्य Structural system हेरी नगरपालिकाको प्राविधिक शाखाले समेत सुरक्षित ठहराएका घरमा मात्र तला थप गर्ने अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ । सो को लागि पुरानो घरको घरनक्सा पेश गर्दा नक्शा साथ एक प्रति फोटो सहित पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ८. यो मापदण्ड राष्ट्रिय कानून/मापदण्डसँग बाभिएमा राष्ट्रिय मापदण्ड लागू हुने छ ।**

- धन्यवाद -

महालक्ष्मी नगरपालिका भवन मापदण्ड, २०७४

